

IDEAL[®]
Get Involved

**Std.
8**

TEACHER SUPPORT MATERIAL

- ✓ **Helpful for Teachers**
- ✓ **Suitable for all Ideal Workbooks**

Sanskrit

■ © Copyright Reserved:

All Rights Reserved. IDEAL Experiential Learning (P) Ltd. reserves the copyright of this book. Any unauthorized reprint or use of this material is prohibited. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system without obtaining written permission from IDEAL Experiential Learning (P) Ltd. Any breach of this will entail legal action and prosecution without further notice.

Jurisdiction: All disputes with respect to this book shall be subject to jurisdiction of the Courts, tribunals and forums of Ahmedabad, Gujarat, India only.

IDEAL Experiential Learning (P) Ltd. has sought for copyright permission wherever possible. While every effort has been made to trace the copyright holders, in a few cases, this has proved impossible. IDEAL would appreciate information on such pieces. Appropriate acknowledgment will be made in future editions of the book.

IDEAL Experiential Learning (P) Ltd.

203, 2nd Floor, 3rd Eye-II, Opp. Parimal Garden, C.G. Road, Ahmedabad-380006. Gujarat, India.

✉ info@ideal.ind.in 🌐 www.ideal.ind.in

Preface

What does the new National Education Policy 2020 state?

- ◆ Inclusive and equitable quality education and lifelong learning opportunities for all must be ensured. Thus the entire education system must be reconfigured to achieve such a lofty goal while supporting and fostering learning.
- ◆ The teacher must be at the centre of the fundamental reforms in the education system. The new education policy must help re-establish teachers, at all levels, as the most respected and essential members of our society, because they truly shape our next generation of citizens. It must do everything to empower teachers and help them to do their job as effectively as possible.
- ◆ Teachers actually shape the future of children and hence they also build the nation. It is because of this noble contribution of teachers that they are the most honoured members of Indian society from the very beginning. To ensure the best future of our children and the nation it is necessary to further promote and empower the education process.
- ◆ The National Education Policy (NEP) emphasizes that to make the learning process more effective and practical, teachers need to be provided with the necessary resources. Additionally, their role in the evaluation process is crucial. Thus, teachers play a vital role in the entire learning and teaching process.

NEP-2020 and The Ideal

- ◆ Recognizing the crucial role of teachers in the learning and teaching process, Ideal Experiential Learning (P) Ltd has developed and provided Teacher Support Material. This aims to ensure that the core objectives of education are met through effective teaching and learning.
- ◆ The National Curriculum Framework (NCF) emphasizes that planning for teaching is important because "Good planning is at the heart of good education." To achieve desired learning outcomes, it's essential to plan classroom activities in advance. Key elements to consider while planning include learning objectives, competencies, outcomes, teaching-learning materials, content, annual planning, evaluation, etc.
- ◆ Therefore, we provide Teacher Support Material to assist educators.
- ◆ A teacher is a valuable resource, a treasure of knowledge. To simplify their educational tasks, we provide specific materials that teachers can adapt according to their school and students' environment.
- ◆ This material is created by the teachers, exclusively for teachers. Its sole purpose is to serve as a tool to help educators. It's not mandatory for Teachers to follow everything in this book; instead, they are encouraged to modify it according to their school's and students' needs.

Ideal with You Happy Teaching.

Teacher Support Material you get:

- ✓ Annual planning
- ✓ Format of timetable
- ✓ Formative Exam Pattern
- ✓ Semester Exam Pattern
- ✓ Softcopy of sample paper
- ✓ Exam pattern update on QR
- ✓ Softcopy of the necessary material as per NEP
- ✓ Essential questions and their answers

Annual planning

This is a trial plan that teachers and schools can modify as needed. A blank row is provided under the months for teachers to make changes that align with their school's curriculum.

Sem-1	Month	June	July	August	Sep. - Oct.	
	Chap No.	वन्दना, 1, 2	3, 4	5, 6	7, 8, 9	
	Chap No. As per School Plan					
Sem-2	Month	November	December	January	February	Mar. - April
	Chap No.	1	2, 3	4, 5	6, 7	8, 9
	Chap No. As per School Plan					
Date of First Formative Exam		Date of First Semester Exam		Date of Second Formative Exam		Date of Second Semester Exam

Timetable

(**Note:** In the blank timetable below, the teacher can write their schedule.)

	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday
Period - 1						
Period - 2						
Period - 3						
Period - 4						
Period - 5						
Period - 6						
Period - 7						
Period - 8						

First Formative Exam Pattern

If your school conducts formative examinations, paper patterns are provided here. It is not mandatory to follow this exact format. A QR code is included and if there are any changes to the printed pattern, simply scan the QR code to access the updated version.

(2 Hours)	(Chapter - वन्दना, 1 to 4)	(40 Marks)
Q.1	Choose the correct options for each of the following questions.	(8)
Q.2	(A) Translate the following passage in English.	(6)
	(B) Write the meanings of the following Sanskrit words in English.	(2)
Q.3	(A) Translate the following shlokas in English.	(6)
	(B) Translate the following sentences in Sanskrit.	(2)
Q.4	(A) Fill in the blanks.	(4)
	(B) Answer the following questions in English.	(4)
Q.5	(A) Mark the following as '✓' or 'X'.	(2)
	(B) Answer the following questions in Sanskrit.	(2)
	(C) Classify the following as masculine, feminine or neuter gender.	(2)
	(D) Complete the given shloka.	(2)

First Semester Exam Pattern

(3 Hours)	(Chapter - वन्दना, 1 to 9)	(80 Marks)
Q.1	Choose the correct option.	(16)
Q.2	(A) Translate the given paragraphs into English.	(6)
	(B) Fill in the blanks.	(8)
	(C) Write the following Sanskrit words in English.	(2)
Q.3	(A) Translate the following verses into English.	(6)
	(B) Mark the following as "✓" or "X".	(8)
	(C) Write the following English words in Sanskrit.	(2)
Q.4	(A) Answer the following questions in Sanskrit.	(6)
	(B) Write antonyms.	(4)
	(C) Answer the following questions in English.	(6)
Q.5	(A) Do as directed.	(12)
	(B) Complete the following verses.	(4)

Second Formative Exam Pattern

If your school conducts formative examinations, paper patterns are provided here. It is not mandatory to follow this exact format. A QR code is included and if there are any changes to the printed pattern, simply scan the QR code to access the updated version.

(2 Hours)	(Chapter : 1 to 3)	(40 Marks)
Q.1	Choose the correct option.	(8)
Q.2	(A) Translate the given paragraph in English. (B) Write the following Sanskrit words in English.	(6) (2)
Q.3	(A) Translate the given shloka in English. (B) Write the following English words in Sanskrit.	(6) (2)
Q.4	(A) Fill in the blanks. (B) Mark the following as '✓' or 'X'. (C) Answer the following questions in Sanskrit. (D) Answer the following questions in English.	(2) (2) (2) (2)
Q.5	(A) Do as directed. (Give synonyms in Sanskrit, Give antonyms in Sanskrit, Split the Sandhi, Join the Sandhi) (B) Complete the following shloka.	(6) (2)

Second Semester Exam Pattern

Paper patterns for semester examination are given here. It is not mandatory to follow this pattern exactly. A QR code is included and if there are any changes to the printed pattern, simply scan the QR code to access the updated version.

(3 Hours)	(Chapter : 1 to 8, भाषासज्जता)	(80 Marks)
Q.1	Choose the correct option.	(16)
Q.2	(A) Translate the given paragraphs into English. (B) Fill in the blanks. (C) Write the following Sanskrit words in English.	(6) (8) (2)
Q.3	(A) Translate the following verses into English. (B) Mark the following as '✓' or 'X'. (C) Write the following English words in Sanskrit.	(6) (8) (2)
Q.4	(A) Answer the following questions in Sanskrit. (B) Write antonyms. (C) Answer the following questions in English.	(6) (4) (6)
Q.5	(A) Do as directed. (B) Complete the following verses.	(12) (4)

Updation in Paper Pattern

If the paper pattern provided above changes for any reason,
Scan the given QR code.
The new pattern can be obtained as a soft copy by scanning it.

Sample paper

Scan the given QR code to access a sample paper according to the new paper pattern.

Guidance for Writing Answers

- ◆ According to NEP-20 and NCF-23, it is must for students to write meaningful answers in their own words, maintaining originality. Most educators recognize the importance of this practice. With this in mind, essential questions and answers are provided here.
- ◆ We believe that teachers do not require the answer key because they possess a wealth of knowledge. This book contains various answers written by teachers. The questions and answers provided can be modified by teachers in their own way and then shared with students through writing or explanation.
- ◆ Teachers often ask us certain questions. Based on those, we have provided some FAQs here. Read them carefully, as they will answer many of your queries.

FAQs (Frequently Asked Questions with their answers)

Q-1 These questions and answers are meant for whom?

A-1 These essential questions and answers are provided to support teachers in institutions that use Ideal's books (I-Mentor & Class Buddy).

Q-2 Are the questions and answers aligned with the series of Ideal Books used in our institutions?

A-2 Yes, it is aligned with Ideal Workbook Series. Approximately 90% (means almost) of questions from both series are included. This means there isn't a separate answer key for the series your institution uses. However, teachers can find essential questions and answers for revision or preparing question papers here. This saves teachers' time, enabling them to engage students in various activities as per the NEP guidelines.

Q-3 What should we do if a question isn't found in this resource?

A-3 If the question and answer from any series of Ideal aren't available here, so email a photo of the question with standard, semester, subject, chapter number, page no. to production@ideal.ind.in . You will receive a response within 72 hours.

Q-4 Will there be no errors in the answers provided in this resource?

A-4 The answers provided here are for teachers' reference. Teachers should carefully review them, correct any errors (mostly typographical or any other), and share accurate information with their students. If you identify any error or have suggestion, share on production@ideal.ind.in.

Q-5 Should we provide the same answers given here to the students?

A-5 No, these answers are solely for teachers' reference. Before you provide answer to student Review it once. Teachers can explain or write answers for their students in their own way.

Q-6 Are these questions and answers useful to us in other ways?

A-6 The questions are given according to question type, which helps teachers conduct chapter-wise oral or written tests.

Q-7 Here, answer of many questions are not given, instead a blank line is provided; what does it mean ?

A-7 The Blank lines indicates that teachers should guide students to write their own answers based on their understanding, environment, or the information they've gathered. For these, in some questions, blank lines are provided instead of direct answers. Answer for Discuss/Activity is not given.

Q-8 What does it mean when some answers are labelled as 'Sample Answers'?

A-8 A question marked as having a 'Sample Answers' means it is only a suggested response. Teachers can modify it and write their own version if they wish.

Q-9 Here, some questions are marked with '+', what does it mean?

A-9 '+' mark means that the answer of the question is already provided in the workbook, thus, it is not provided here.

Scan the QR code to access information about changes or updates to the curriculum or this book. Also, you can find answer of those questions which are not given here.

Scan this QR code to access a soft copy of the material beneficial for teachers and students, in accordance with NEP-2020 guidelines.

Note: Starting from July 1, 2024, It will be updated gradually.

Note :

It is a better method for teachers to write the answers in their own workbook (Teacher's Copy - Specimen Copy), using the answers provided in this Teacher Support Material and making any necessary changes. This allows it to be effectively used in the classroom.

✓ Saves Time !!

✓ Engaging Teaching

✓ Multiple Resources

CLASSROOM TEACHING SOFTWARE WITH UNIQUE FEATURES

E-LEARNING VIDEOS

E-WORK BOOK

Q. & A. FOR REVISION

EXAM PAPERS

BOARD WORK

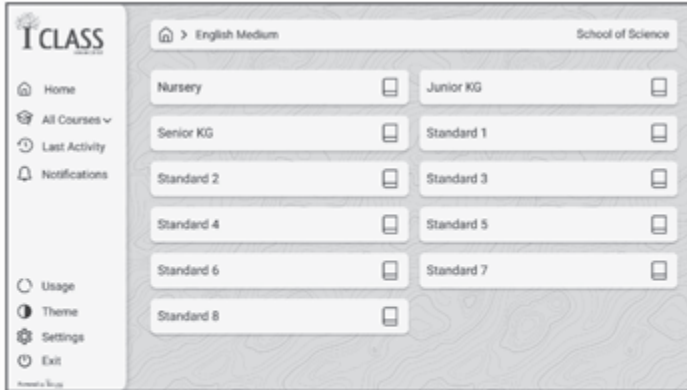
OTHER IMP. RESOURCES

UNIQUE FEATURES OF I-CLASS

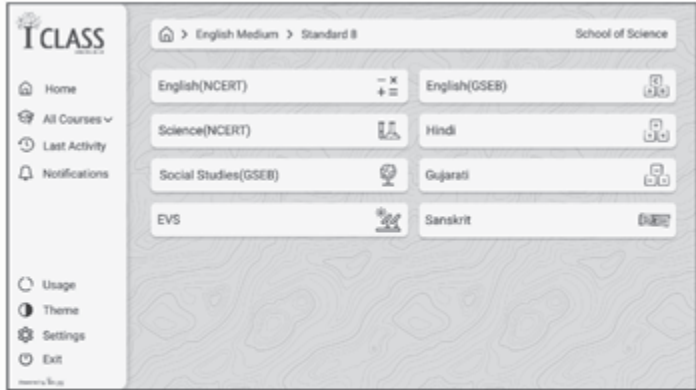
- Enhanced Designs
- Simplified Navigation
- Expanded Content

(SCREEN 1)

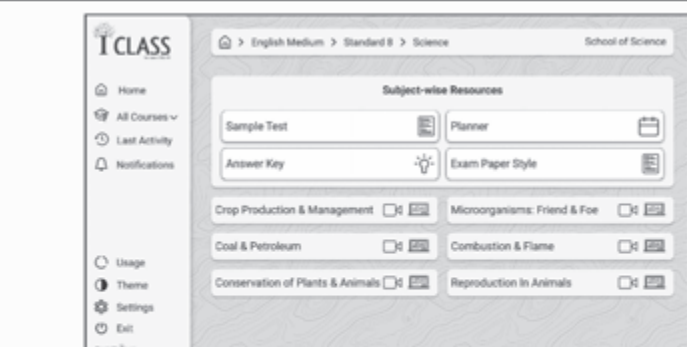
(SCREEN 2)

Pre-school to Std. 8

(SCREEN 3)

All Subjects

(SCREEN 4)

YOU WILL GET

- ✓ Sample Test Papers with Answer Key
- ✓ Planner
- ✓ Exam Paper Style

For All Subjects

(SCREEN 5)

YOU WILL GET

- ✓ E-Workbook
- ✓ E-Learning Videos & Board Work
- ✓ Chapter-wise Question Paper

For All Chapters

Available from July-2024

Happy Teaching

Index

No.	Chapter Name	Page no.
Part-1		
	वन्दना	10
1.	चित्रपदानि – 1	12
2.	चित्रपदानि – 2	14
3.	आत्मश्रद्धायाः प्रभावः	17
4.	एहि सुधीर	21
5.	शीलायाः प्रवासः	23
6.	विनोदपद्यानि	28
7.	सङ्ख्या	31
8.	मम दिनचर्या	35
9.	भाषासज्जाता	40
Part-2		
1.	पुत्री मम खलु निद्राति ।	43
2.	खेलमहोत्सवः	47
3.	प्रहेलिकाः	52
4.	प्रेरणादीपः चाणक्यः	55
5.	प्रभातवर्णनम्	59
6.	रमणीया नगरी	62
7.	सुभाषितानि	66
8.	मनुष्यसिंहयोः मैत्री	70
9.	भाषासज्जता	73

वन्दना

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) 'सरस्वती' — इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. B
 (A) Parvati (B) Vagishwari (C) Parvateshwari (D) Laxmi
- (2) हे सुरभारति ! तव _____ प्रणमामः । A. D
 (A) चरणम् (B) चरणाः (C) चरण (D) चरणौ
- (3) त्वमसि _____ त्रिभुवनधन्या । A. D
 (A) वरण्या (B) करण्या (C) मरण्या (D) शरण्या
- (4) 'आसीना भव' इत्यस्य कः अर्थः ? A. B
 (A) give intelligence (B) be seated
 (C) remove the sufferings (D) bow down
- (5) धवलः शब्दस्य कः अर्थः ? A. B
 (A) run (B) white (C) black (D) flower

2 Fill in the blanks :

- (1) अयि कृष्णविषहारिणि ॥
 (2) ललितकलामयि ज्ञान-विभामयि वीणा-पुस्तक-धारिणि ॥

3 Answer the following questions in English :

- (1) **Whose refugees are we ?**
 A. We are refugees of goddess Saraswati.
- (2) **Whom do we praise ?**
 A. We praise goddess Sharda.
- (3) **To whom does the poet bow ?**
 A. The poet bows to goddess Saraswati.
- (4) **Who bows down at the feet of Mother Sharda ?**
 A. We bow down at the feet of Mother Sharda.
- (5) **At whose feet do the Gods and Saints bow down ?**
 A. The Gods and Saints bow down at the feet of Goddess Saraswati.
- (6) **Where does the poet pray the Goddess to sit ?**
 A. The poet prays the Goddess to sit on swan like mind.
- (7) **Like what is Goddess Saraswati fair ?**
 A. Goddess Saraswati is fair like 'mogra'.
- (8) **Who will develop our intelligence ?**
 A. Goddess Saraswati will develop our intelligence.
- (9) **What does the Goddess Saraswati hold ?**
 A. The goddess Saraswati holds a Veena and a book.

4 Answer the following questions in Sanskrit :

- (1) वयं कस्याः चरणौ प्रणमामः ? A. वयं भगवति सुरभारत्याः चरणौ प्रणमामः ।
- (2) का नादब्रह्ममयि वागीश्वरि ? A. भगवति सुरभारति नादब्रह्ममयि वागीश्वरि ।
- (3) वागीश्वरि का अस्ति ? A. वागीश्वरि नादब्रह्ममयि देवी शारदा अस्ति ।
- (4) सरस्वती देवी अस्माकं किं हरति ? A. सरस्वती देवी अस्माकं जडतां हरति ।
- (5) शारदा देवी कस्य विकासं करोति ? A. शारदा देवी बोधिविकासं करोति ।

5 Give the meaning of the following words in Sanskrit :

(1) Mother Sharda	— भगवति सुरभारति	(2) (We are) bowing down	— प्रणमामः
(3) mogra flower	— कुन्दः	(4) inertia	— जडताम्
(5) having attractive skills	— ललितकलामयि	(6) book	— पुस्तकम्
(7) lotus	— पङ्कजम्	(8) poison	— विषम्

6 Give the meaning in English :

(1) गच्छामः	— are going	(2) चरणौ	— to your feet
(3) वागीश्वरि	— Goddess of speech	(4) मानसहंसे	— Swan like mind
(5) तुहिनः	— Snow, Ice	(6) पङ्कजम्	— Lotus

7 ✓ the correct option :

(1) सुरभारति	— Good Bharti / Goddess of speech ✓
(2) कुन्दः	— ✓ Mogra flower / Ball
(3) शशि	— Rabbit / The moon ✓
(4) तनुः	— Straw / Body ✓

8 Translate in English :

- ★(1) जय जय हे भगवति सुरभारति तव चरणौ प्रणमामः ।
नाद ब्रह्ममयि जय वागीश्वरि शरणं ते गच्छामः ॥ जय ॥
- ★(2) त्वमसि शरण्या त्रिभुवनधन्या सुर-मुनि-वन्दितचरणा ।
नवरस-मधुरा-कविता-मुखरा स्मित-रुचि-रुचिराभरणा ॥ जय ॥
- ★(3) आसीना भव मानसहंसे कुन्द-तुहिन-शशि-धवले ।
हर जडतां कुरु बोधि-विकासं सित-पङ्कज-तनु-विमले ॥ जय ॥
- ★(4) ललितकलामयि ज्ञान-विभामयि वीणा-पुस्तक-धारिणि ।
मतिरास्तां नो तव पद-कमले अयि कुण्ठाविषहारिणि ॥ जय ॥

9 Complete the following Shlokas :

(1) जय जय गच्छामः ॥	(2) त्वमसि —रुचिराभरणा ॥
A. जय जय हे भगवति सुरभारति तव चरणौ प्रणमामः ।
नाद ब्रह्ममयि जय वागीश्वरि शरणं ते गच्छामः ॥ जय ॥	A. त्वमसि शरण्या त्रिभुवनधन्या सुर-मुनि-वन्दितचरणा ।
नवरस-मधुरा-कविता-मुखरा स्मित-रुचि-रुचिराभरणा ॥ जय ॥
(3) आसीना —विमले ॥	(4) ललितकलामयि कुण्ठाविषहारिणि ॥
A. आसीना भव मानसहंसे कुन्द-तुहिन-शशि-धवले ।
हर जडतां कुरु बोधि-विकासं सित-पङ्कज-तनु-विमले ॥ जय ॥	A. ललितकलामयि ज्ञान-विभामयि वीणा-पुस्तक-धारिणि ।
मतिरास्तां नो तव पद-कमले अयि कुण्ठाविषहारिणि ॥ जय ॥

1. चित्रपदानि - 1

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) सः _____ । A. C
 (A) गीता (B) पूजा (C) शुकः (D) चित्रम्
- (2) 'गजः' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. C
 (A) peacock (B) parrot (C) elephant (D) boy
- (3) What does the word 'उत्पीठिका' mean ? A. D
 (A) a peon (B) a bed (C) a chair (D) a table
- (4) 'सञ्चिका' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. C
 (A) a sharpener (B) a collection (C) a file (D) a table
- (5) 'अहम्' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. D
 (A) ego (B) we (C) you (D) I
- (6) 'श्वानः' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. B
 (A) horse (B) dog (C) duck (D) cat
- (7) सा _____ । A. A
 (A) पूजा (B) शुकः (C) मयूरः (D) चित्रम्
- (8) _____ गजः । A. C
 (A) एषा (B) सा (C) एषः (D) तत्
- (9) एषा _____ । A. B
 (A) गजः (B) उत्पीठिका (C) विमानम् (D) बसयानम्
- (10) एतत् _____ । A. C
 (A) पूजा (B) बालिका (C) पुस्तकम् (D) शुकः
- (11) एषः _____ । A. B
 (A) पूजा (B) मयूरः (C) पुस्तकम् (D) हंसाः
- (12) सः _____ । A. B
 (A) पूजा (B) अश्वः (C) द्वारम् (D) प्रतिमा
- (13) सः _____ । A. C
 (A) उत्पीठिका (B) चित्रम् (C) सिंहः (D) पुस्तकम्
- (14) _____ बालिका । A. B
 (A) एषः (B) सा (C) तत् (D) सः
- (15) _____ श्वानः । A. A
 (A) एषः (B) एषा (C) सा (D) एतत्

- (16) _____ पूजा । A. B
 (A) सः (B) सा (C) तत् (D) एतत्
- (17) _____ द्वारम् । A. B
 (A) एषः (B) एतत् (C) एषा (D) सा
- (18) Which of the following is true ? A. D
 (A) एषः पूजा । (B) सा द्वारम् । (C) तत् गीता । (D) एषः अश्वः ।

2 Fill in the blanks :

- (1) एषः मयूरः । (मयूरः, गीता, विमानम्)
 (2) एषा उत्पीठिका । (शुकः, उत्पीठिका, सिंहः)
 (3) एतत् बसयानम् । (बालिका, बसयानम्, प्रतिमा)
 (4) सा प्रतिमा । (सः, सा, तत्)
 (5) तत् विमानम् । (शुकः, मयूरः, विमानम्)

3 Translate in Sanskrit :

- (1) This is a peacock. — एषः मयूरः ।
 (2) That is a horse. — सः अश्वः ।
 (3) That is a girl. — सा बालिका ।
 (4) This is a file. — एषा सञ्चिका ।
 (5) That is a picture. — तत् चित्रम् ।
 (6) That is an elephant. — सः गजः ।

4 Translate in English :

(1) एषः शुकः । — This is a parrot.	(13) एतत् वातायनम् । — This is a window.
(2) सः मयूरः । — That is a peacock.	(14) तत् द्वारम् । — That is a door.
(3) एषः श्वानः । — This is a dog.	(15) एतत् पुस्तकम् । — This is a book.
(4) सः सिंहः । — That is a lion.	(16) तत् चित्रम् । — That is a picture.
(5) एषः गजः । — This is an elephant.	(17) एतत् बसयानम् । — This is a bus.
(6) सः अश्वः । — That is a horse.	(18) तत् विमानम् । — That is an aeroplane.
(7) एषा बालिका । — This is a girl.	(19) अहं शिक्षकः । — I am a teacher.
(8) सा प्रतिमा । — That is a statue.	(20) त्वं छात्रः । — You are a student.
(9) एषा उत्पीठिका । — This is a table.	(21) अहं बालिका । — I am a girl.
(10) सा सञ्चिका । — That is a file.	(22) त्वं बालकः । — You are a boy.
(11) एषा गीता । — This is Gita.	(23) अहं युवकः । — I am a young man.
(12) सा पूजा । — That is Pooja.	(24) त्वं युवती । — You are a young woman.

2. चित्रपदानि – 2

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) ताः _____ । A. A
 (A) चटकाः (B) हंसाः (C) पुस्तकानि (D) चित्राणि
- (2) 'ताः' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. B
 (A) You all (B) They all (C) This all (D) We all
- (3) What is the meaning of the word 'एते' ? A. C
 (A) This all (B) That all (C) These all (D) Those all
- (4) What is the meaning of the word 'एतानि' ? A. D
 (A) We (B) You (C) Me (D) These all
- (5) 'वयम्' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. C
 (A) I (B) You (C) We all (D) You all
- (6) 'यूयम्' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. D
 (A) I (B) You (C) We all (D) You all
- (7) What is the meaning of the word 'अजाः' ? A. C
 (A) A goat (B) Two goats (C) Goats (D) A python
- (8) चित्राणि _____ । A. D
 (A) एते (B) ते (C) एताः (D) एतानि
- (9) तानि _____ । A. D
 (A) शशकाः (B) अजाः (C) चटकाः (D) पात्राणि
- (10) एते _____ । A. A
 (A) हंसाः (B) चटकाः (C) पुस्तकानि (D) अजा
- (11) ते _____ । A. B
 (A) चित्राणि (B) शशकाः (C) महिलाः (D) शशकः
- (12) एताः _____ । A. D
 (A) गजाः (B) चटका (C) गजः (D) चटकाः
- (13) ते _____ । A. B
 (A) चित्राणि (B) शशकाः / गजाः (C) महिलाः (D) शशकः
- (14) ताः _____ । A. A
 (A) अजाः (B) पात्राणि (C) अजा (D) पात्रम्
- (15) _____ हंसाः । A. A
 (A) एते (B) एताः (C) एतानि (D) तानि

- (16) _____ महिलाः । **A. D**
 (A) एते (B) एतानि (C) एषः (D) एताः
- (17) _____ पात्राणि । **A. C**
 (A) ते (B) ताः (C) तानि (D) तत्
- (18) ताः _____ । **A. B**
 (A) हंसाः (B) महिलाः (C) पात्रम् (D) पुष्पम्
- (19) ते _____ । **A. A**
 (A) हंसाः (B) महिलाः (C) पात्रम् (D) पुष्पम्

2 Fill in the blanks :

- (1) एते गजाः । (गजाः, बालिकाः, चटकाः)
 (2) एताः चटकाः । (एते, एताः, एतानि)
 (3) एताः बालिकाः । (गजाः, बालिकाः, चित्राणि)
 (4) वयं शिक्षकाः । (शिक्षकः, शिक्षकौ, शिक्षकाः)

3 Translate in Sanskrit :

- (1) **You all are soldiers.** – यूयं सैनिकाः ।
 (2) **We all are children.** – वयं बालकाः ।
 (3) **You all are women.** – यूयं महिलाः ।
 (4) **We all are girls.** – वयं बालिकाः ।

4 Translate in English :

- (1) एते गजाः । – These are elephants.
 (2) ते गजाः । – Those are elephants.
 (3) एते शशकाः । – These are rabbits.
 (4) ते शशकाः । – Those are rabbits.
 (5) एते हंसाः । – These are swans.
 (6) ते हंसाः । – Those are swans.
 (7) एताः मेषाः । – These are sheeps.
 (8) ताः मेषाः । – Those are sheeps.
 (9) एताः महिलाः । – These are women.
 (10) ताः बालिकाः । – Those are girls.
 (11) एताः चटकाः । – These are sparrows.
 (12) ताः चटकाः । – Those are sparrows.
 (13) एतानि पुस्तकानि । – These are books.
 (14) तानि पुस्तकानि । – Those are books.
 (15) एतानि चित्राणि । – These are pictures.
 (16) तानि चित्राणि । – Those are pictures.

- (17) एतानि पात्राणि । — These are utensils.
 (18) तानि पात्राणि । — Those are utensils.
 (19) वयं शिक्षिकाः । — We all are teachers.
 (20) यूयं सैनिकाः । — You all are soldiers.
 (21) वयं बालकाः । — We all are boys.
 (22) यूयं बालकाः । — You all are boys.
 (23) वयं महिलाः । — We all are women.
 (24) यूयं बालिकाः । — You all are girls.

5 Write Sanskrit words for the following words :

- (1) This (Masculine Singular) — एषः (2) You — त्वम्
 (3) We — वयम् (4) They — यूयम्
 (5) That — तत्

6 Tick (✓) the correct option :

- (1) शशकौ — ✓ Two Rabbits / All Rabbits
 (2) गजाः — One elephant / All elephants ✓
 (3) बालकः — ✓ One child / All children
 (4) बालिके — One girl / Two girls ✓
 (5) चित्रे — ✓ Two sketches / All sketches
 (6) पात्राणि — Two utensils / All utensils ✓

7 Write the opposite words :

- (1) त्वम् × अहम् (2) बालकः × बालिका
 (3) तानि × एतानि (4) छात्राः × शिक्षकाः

8 Write plurals :

- (1) बालिका — बालिकाः (2) श्वानः — श्वानाः
 (3) फलम् — फलानि (4) सैनिकः — सैनिकाः

9 Categorise the following words as masculine, feminine and neuter gender :

चटका, बालकः, अजा, महिला, गजः, मयूरः, शुकः, पात्रम्, चित्रम्, गीता, पुष्पम्, शिक्षकः, अश्वः, द्वारम्, हंसः

Maculine	Feminine	Neuter
बालकः, गजः, मयूरः, शुकः, शिक्षकः, अश्वः, हंसः	चटका, अजा, महिला, गीता	पात्रम्, चित्रम्, पुष्पम्, द्वारम्

3. आत्मश्रद्धायाः प्रभावः

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) बालकस्य नाम किम् आसीत् ? A. C
 (A) अर्जुनः (B) द्रोणः (C) एकलव्यः (D) भीमः
- (2) एकलव्यः _____ पठितुम् इच्छति स्म । A. B
 (A) शास्त्रविद्याम् (B) धनुर्विद्याम् (C) शस्त्रविद्याम् (D) वेदविद्याम्
- (3) कः धनुर्विद्यां पठितुम् इच्छति स्म ? A. C
 (A) कौरवाः (B) पाण्डवाः (C) एकलव्यः (D) बालाः
- (4) एकलव्यः कुत्र अगच्छत् ? A. A
 (A) द्रोणाचार्यस्य समीपम् (B) वनम् (C) विश्वामित्रस्य समीपम् (D) राजगृहम्
- (5) 'एकदा' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. C
 (A) Sometimes (B) Everyday (C) Once (D) One after
- (6) एकलव्यः कः भवितुम् ऐच्छत् ? A. C
 (A) राजाः (B) पण्डितः (C) धनुर्धरः (D) बालकः
- (7) द्रोणाचार्यः कान् पाठयति स्म ? A. D
 (A) एकलव्यम् (B) कौरवान् (C) पाण्डवान् (D) कौरवान् पाण्डवान् च
- (8) 'शिथिला' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. A
 (A) Loose (B) City (C) Bags (D) Girl
- * (9) आचार्यं प्रति कस्य श्रद्धा शिथिला न अभवत् ? A. D
 (A) कौरवस्य (B) पाण्डवस्य (C) अर्जुनस्य (D) एकलव्यस्य
- (10) एकलव्यः किम् अरचयत् ? A. A
 (A) प्रतिमा (B) प्रतीकम् (C) चलचित्रम् (D) धनुः
- (11) एकलव्यः कस्य मूर्तिम् अरचयत् ? A. A
 (A) द्रोणाचार्यस्य (B) मित्रस्य (C) देवस्य (D) अर्जुनस्य
- (12) एकलव्यः प्रतिदिनं कम् अनमत् ? A. C
 (A) द्रोणाचार्यम् (B) देवम् (C) द्रोणस्य मूर्तिम् (D) कौरवान्
- (13) What did Eklavya do from morning to evening ? A. D
 (A) Pranayam (B) Yoga (C) Worship (D) Study of Archery
- (14) शनैः शनैः कः कुशलः धनुर्धरः अभवत् ? A. B
 (A) अर्जुनः (B) एकलव्यः (C) दुर्योधनः (D) कर्णः
- (15) द्रोणाचार्यः कैः सह वने आगच्छत् ? A. D
 (A) राजपुत्रैः (B) शिष्यैः (C) कौरवैः (D) कौरवैः पाण्डवैः च
- (16) 'कुक्कुरः' इति शब्दस्य पर्यायशब्दः कः ? A. B
 (A) मयूरः (B) सारमेयः / श्वानः (C) कुक्कुटः (D) नकुलः

- (17) कः अभषत् ? A. B
 (A) मयूरः (B) श्वानः (C) कुक्कुटः (D) नकुलः
- (18) Whom did the dog bark at ? A. D
 (A) Disciples (B) Kauravas and Pandavas
 (C) Dronacharya (D) Both (B) and (C)
- (19) Who shot the dog's mouth ? A. A
 (A) Eklavya (B) Arjun (C) Dronacharya (D) Both (A) and (B)
- (20) एकलव्यः द्रोणाचार्यं किम् अदर्शयत् ? A. A
 (A) मूर्तिम् (B) धनुर्विद्याम् (C) कुक्कुरम् (D) वृक्षम्
- (21) गुरुश्रद्धायाः प्रतीकः कः ? A. C
 (A) भीमः (B) अर्जुनः (C) एकलव्यः (D) दुर्योधनः
- (22) कस्य बलेन एकलव्यः श्रेष्ठः धनुर्धरः अभवत् ? A. D
 (A) गुरुभक्तेः बलेन (B) दृढतायाः बलेन (C) श्रद्धायाः बलेन (D) आत्मश्रद्धायाः बलेन
- (23) What made Eklavya the best archer ? A. A
 (A) the power of self confidence (B) the power of statue
 (C) the power of shlokas (mantras) (D) a miracle

2 Fill in the blanks :

- * (1) एकलव्यः धनुर्विद्यां पठितुं द्रोणाचार्यस्य समीपम् अगच्छत् ।
 (2) शनैः शनैः एकलव्यः कुशलः धनुर्धरः अभवत् ।
 * (3) एकः कुक्कुरः तान् दृष्ट्वा अभषत् ।
 (4) एकलव्यः बाणैः तस्य कुक्कुरस्य मुखम् असीव्यत् ।
 (5) एकलव्यः गुरुश्रद्धायाः स्वश्रद्धायाः च प्रतीकम् अस्ति ।
 * (6) एकलव्यः अस्मान् शिक्षयति, “स्वयंज्योतिः स्वयंप्रज्ञः भवतु ।”
 (7) यदि अस्मासु आत्मश्रद्धा अस्ति तर्हि कोऽपि सिद्धिः दुर्लभा नास्ति ।

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) एकलव्यः द्रोणाचार्यस्य समीपम् अगच्छत् । A. ✓
 (2) द्रोणाचार्यः सर्वान् योग्यान् शिष्यान् पाठयति स्म । A. X
 * (3) द्रोणाचार्यः एकलव्यस्य शिष्यरूपेण स्वीकारं कर्तुं न शक्नोति । A. ✓
 * (4) आचार्यं प्रति एकलव्यस्य श्रद्धा शिथिला न अभवत् । A. ✓
 (5) अर्जुनः आचार्यस्य एकां मूर्तिम् अरचयत् । A. X
 (6) एकदा तस्मिन् वने केवलं पाण्डवाः एव आगच्छन् । A. X
 (7) सः कुक्कुरः द्रोणस्य मूर्तिं दृष्ट्वा अभषत् । A. X
 * (8) एकलव्यः बाणैः कुक्कुरस्य मुखम् असीव्यत् । A. ✓
 (9) अर्जुनस्य बाणैः कुक्कुरस्य मुखम् असीव्यत् । A. X
 (10) एकलव्यः द्रोणाचार्यं मूर्तिम् अदर्शयत् । A. ✓
 * (11) एकलव्यः इच्छाशक्तेः ईश्वरश्रद्धायाः च प्रतीकं वर्तते । A. X
 (12) गुरुश्रद्धायाः बलेन एकलव्यः धनुर्धरः अभवत् । A. ✓

4 Answer the following questions in English :**(1) What did Eklavya want to learn ?**

A. Eklavya wanted to learn knowledge of archery.

(2) What did Eklavya say to Dronacharya ?

A. Eklavya said to Dronacharya, "O, divine Guru ! I also wish to become an archer; kindly accept me as your disciple."

(3) What did Dronacharya say to Eklavya ?

A. Dronacharya said to Eklavya, "I only teach the kauravas and pandavas; I cannot accept you as my disciple."

(4) Who went with Guru in the forest ?

A. Kauravas and Pandavas went with Guru in the forest.

(5) What did Dronacharya ask Eklavya ?

A. Dronacharya asked Eklavya, "Who is your Guru ?"

(6) What is Eklavya a symbol of ?

A. Eklavya is a symbol of faith in teacher and self confidence.

(7) What does the story of Eklavya teach us ?

A. The story of Eklavya teaches us to become our own light and discerning intelligence.

(8) For whom is gaining success easy ?

A. Gaining success is easy for a self confident person.

(9) How did Eklavya become the best archer ?

A. Faith in the teacher and self confidence made Eklavya the best archer.

5 Answer the following questions in Sanskrit :**(1) एकलव्यः किं पठितुम् इच्छति स्म ?**

A. एकलव्यः धनुर्विद्यां पठितुम् इच्छति स्म ।

*** (2) एकलव्यः धनुर्विद्यां पठितुं कस्य समीपम् अगच्छत् ?**

A. एकलव्यः धनुर्विद्यां पठितुं द्रोणाचार्यस्य समीपम् अगच्छत् ।

*** (3) एकलव्यः द्रोणं किम् अवदत् ?**

A. एकलव्यः द्रोणम् अवदत्, "गुरुदेव, अहम् अपि धनुर्धरः भवितुम् इच्छामि । कृपया मां स्वीकुरु ।"

*** (4) द्रोणः एकलव्यं किम् अवदत् ?**

A. द्रोणः एकलव्यम् अवदत्, "अहं कौरवान् पाण्डवान् च पाठयामि । अहं भवतः शिष्यरूपेण स्वीकारं कर्तुं न शक्नोमि ?"

(5) एकलव्यः धनुर्विद्यायाः अभ्यासं कथं कृतवान् ?

A. एकलव्यः द्रोणाचार्यस्य मूर्तिं रचयित्वा प्रतिदिनं तां मूर्तिम् अनमत् । प्रातः कालात् आरभ्य सायंकालपर्यन्तं सः धनुर्विद्यायाः अभ्यासम् अकरोत् ।

(6) एकलव्यः कुक्कुरस्य मुखं कथम् असीव्यत् ?

A. एकलव्यः कुक्कुरस्य मुखं बाणैः असीव्यत् ।

*** (7) एकलव्यः बाणैः किम् अकरोत् ?**

A. एकलव्यः बाणैः एकस्य कुक्कुरस्य मुखम् असीव्यत् ।

*** (8) द्रोणाचार्यः एकलव्यं किम् अपृच्छत् ?**

A. द्रोणाचार्यः एकलव्यम् अपृच्छत्, "कः तव आचार्यः ?"

(9) एकलव्यः अस्मान् किं शिक्षयति ?

A. एकलव्यः अस्मान् शिक्षयति, “स्वयंज्योतिः स्वयंप्रज्ञा च भवतु ।”

6 Translate the following sentences in Sanskrit :

(1) Eklavya was one of the intelligent archers.

A. एकलव्यः कुशलः धनुर्धरः अभवत् ।

(2) Dog is barking.

A. कुक्कुरः भषति ।

(3) Who is your Guru ?

A. कः तव आचार्यः ?

7 Tick (✓) the correct word :

(1) कुक्कुरः — stone / **dog** ✓

(2) शनैः शनैः — Saturday / **slowly** ✓

(3) प्रातः — manuscript (copy) / **morning** ✓

(4) यदि... तर्हि... — here... there... / **if....** ✓

(5) प्रज्ञा — a girl / **intelligence** ✓

(6) प्रत्यवदत् — aksed / **replied** ✓

*8 Fill in the blanks with the correct form of the words given in the brackets.

(1) सः धनुर्विद्यां पठितुम् इच्छति । (पठ्)

(2) सः अध्यापकं भवितुम् इच्छति । (भव्)

(3) अहं रोटिकां खादितुम् इच्छामि । (खाद्)

(4) भवान् उद्याने चलितुम् इच्छति वा । (चल्)

(5) भवान् पत्रं लेखितुम् इच्छति वा । (लिख्)

9 Translate in English :

✦ (1) एकः बालकः आसीत् । तस्य नाम एकलव्यः आसीत् । सः धनुर्विद्यां पठितुम् इच्छति स्म ।

✦ (2) एकदा सः द्रोणाचार्यस्य समीपम् अगच्छत् अवदत् च, “गुरुदेव, अहम् अपि धनुर्धरः भवितुम् इच्छामि । कृपया मां स्वीकुरु ।” आचार्यः प्रत्यवदत्, “अहं कौरवान् पाण्डवान् च पाठयामि । अहं भवतः शिष्यरूपेण स्वीकारं कर्तुं न शक्नोमि ।” परन्तु आचार्यं प्रति तस्य श्रद्धा शिथिला न अभवत् ।

✦ (3) सः आचार्यस्य द्रोणस्य एकां मूर्तिम् अरचयत् । सः प्रतिदिनं मूर्तिम् अनमत् । प्रातःकालात् सायङ्कालपर्यन्तं धनुर्विद्यायाः अभ्यासम् अकरोत् । शनैः शनैः सः कुशलः धनुर्धरः अभवत् ।

✦ (4) एकदा तस्मिन् वने गुरुद्रोणः पाण्डवैः कौरवैः च सह आगच्छत् । एकः कुक्कुरः तान् दृष्ट्वा अभषत् । अर्जुनः धनुष्यम् उत्थापयति स्म । तदैव एकलव्यः बाणैः तस्य कुक्कुरस्य मुखम् असीव्यत् । द्रोणाचार्यः एतत् दृष्ट्वा तत्र आगच्छत् तं च अपृच्छत्, “कः तव आचार्यः ?” तदा सः द्रोणाचार्यं तां मूर्तिम् अदर्शयत् ।

✦ (5) एकलव्यः गुरुश्रद्धायाः स्वश्रद्धायाः च प्रतीकम् अस्ति । एकलव्यः अस्मान् शिक्षयति, “स्वयंज्योतिः स्वयंप्रज्ञः भवतु ।” यदि अस्मासु आत्मश्रद्धा अस्ति तर्हि कोऽपि सिद्धिः दुर्लभा नास्ति । अनन्तरम् आत्मश्रद्धायाः बलेन सः श्रेष्ठः धनुर्धरः अभवत् ।

4. एहि सुधीर

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) बालाः कुत्र गच्छन्ति ? A. D
 (A) शालाम् (B) उपवनम् (C) मन्दिरम् (D) खेलनाङ्गणम्
- (2) 'धावनम्' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. B
 (A) Jump (B) Run (C) Attack (D) Mind
- (3) बालाः केन वज्रकायतां विन्दन्ति ? A. D
 (A) धावनेन (B) कूदनेन (C) चलनेन (D) धावन-कूदन-चलनैः खेलैः
- (4) Synonym of 'पुष्पवाटिका' is _____ . A. B
 (A) वनम् (B) उद्यानम् (C) कुसुमम् (D) खेलनाङ्गणम्
- (5) बालाः कम् अर्चन्ति ? A. C
 (A) महादेवम् (B) देवम् (C) विघ्नविनाशकम् (D) हनुमन्तम्
- (6) विघ्नविनाशकः कः ? A. D
 (A) विष्णुः (B) शङ्करः (C) दुर्गा (D) गणपतिः
- (7) What does Pranav wish to get ? A. A
 (A) Treasure of knowledge (B) Devotion
 (C) Hospitality (D) Thunderbolt body
- (8) What does the word 'मनसा' means ? A. C
 (A) Manisha (B) Through body (C) Through mind (D) In mind
- (9) वयं कस्य हितार्थं जीवामः ? A. C
 (A) स्वजनस्य (B) गुरुजनस्य (C) स्वदेशस्य (D) स्वस्य
- (10) बालाः कस्याः सेवासत्कारे तत्पराः ? A. A
 (A) भारतमातुः (B) माता-पिताः (C) गुरुजनानाम् (D) मित्रस्य

2 Fill in the blanks :

- (1) खेलनाङ्गणे गच्छाम् ।
 (2) वज्रकायतां विन्दाम् ।
 (3) वयं सर्वे बालाः ज्ञाननिधिं सञ्चिनुयाम ।
 (4) वयं सर्वे ज्ञानवारिधौ विहराम ।

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) बालाः आगच्छन्ति खेलन्ति च । A. ✓
 (2) बालाः विविधैः खेलैः वज्रकायतां विन्दन्ति । A. ✓
 (3) सुशीलः ज्ञानवारिधौ विहरति । A. X
 (4) बालाः स्वहिताय जीवितुम् इच्छामः । A. X
 (5) गुरुजनस्य सेवासत्कारं वयं कर्तुम् इच्छामः । A. X

4 Answer the following questions in English :

- (1) **Where are Sudhir and Suvikram going ?**
 A. Sudhir and Suvikram are going to the play ground.
- (2) **How can we make our body strong like a thunderbolt ?**
 A. We can make our body strong like a thunderbolt by running, jumping, walking and playing.
- (3) **Who wants to sail in the knowledge of ocean ?**
 A. Sharda, Girija and Varda want to sail in the knowledge of ocean.
- (4) **Who wants to gain treasure of knowledge ?**
 A. Dinesh, Pranav and Ganesh want to gain treasure of knowledge.
- (5) **What kind of Guru should we follow ?**
 A. Those who do good for people with their body and mind.
- (6) **For whose wellbeing should we live ?**
 A. We should live for the wellbeing of our country.

5 Answer the following questions in Sanskrit :

- * (1) वज्रकायतां कथं विन्दाम ? A. धावन-कूर्दन-चलनैः खेलैः वज्रकायतां विन्दाम ।
- * (2) कुसुमैः कम् अर्चाम ? A. कुसुमैः विघ्नविनाशकं देवम् अर्चाम ।
- (3) बालाः कस्य सञ्चयं कुर्वन्ति ? A. बालाः ज्ञानस्य सञ्चयं कुर्वन्ति ।
- (4) बालाः कुत्र विहर्तुम् इच्छन्ति ? A. बालाः ज्ञानवारिधौ विहर्तुम् इच्छन्ति ।
- * (5) बालाः सदा कान् अनुगच्छाम ? A. बालाः सदा गुरुजनान् अनुगच्छाम ।
- * (6) कस्य हितार्थं जीवाम ? A. देशहितार्थं जीवाम ।

6 Tick (✓) the correct answer :

- (1) निधिः — ✓ **Treasure** / Bank (2) वारिधौ — In clouds / **In ocean** ✓
- (3) सञ्चिनुयाम — ✓ **To obtain** / To lose (4) विहराम — ✓ **To roam** / To defeat
- (5) कूर्दनम् — ✓ **to jump** / to beat

***7 Follow the example :**

Example : गच्छ — गच्छाम

- (1) नय् — नयाम (2) पिब् — पिबाम
- (3) विन्द् — विन्दाम (4) अनुगच्छ — अनुगच्छाम

8 Translate in English :

- ✦ (1) एहि सुधीर ! एहि सुविक्रम ! खेलनाङ्गणं गच्छाम । ✦ (3) एहि दिनेश ! प्रणव ! गणेश ! ज्ञाननिधिं सञ्चिनुयाम ।
 धावन-कूर्दन-चलनैः खेलैः वज्रकायतां विन्दाम ॥ एहि शारदे ! गिरिजे ! वरदे ! ज्ञानवारिधौ विहराम ॥
- ✦ (2) एहि सुशीले ! एहि मृणालिनि ! पुष्पवाटिकां गच्छाम । ✦ (4) तन्वा मनसा हितं चरन्तः सदा गुरुन् अनुगच्छाम ।
 विविधैः कुसुमैर्विधाय मालां विघ्नविनाशकमर्चाम ॥ भारतमातुः सेवासत्कारः देशहितार्थं जीवाम ॥

9 Complete the following Shlokas :

- * (1) एहि सुधीर ! एहि सुविक्रम ! खेलनाङ्गणं गच्छाम । * (3) एहि दिनेश ! प्रणव ! गणेश ! ज्ञाननिधिं सञ्चिनुयाम ।
धावन-कूर्दन-चलनैः खेलैः वज्रकायतां विन्दाम ॥ एहि शारदे ! गिरिजे ! वरदे ! ज्ञानवारिधौ विहराम ॥
- (2) एहि सुशीले ! एहि मृणालिनि ! पुष्पवाटिकां गच्छाम । * (4) तन्वा मनसा हितं चरन्तः सदा गुरुन् अनुगच्छाम ।
विविधैः कुसुमैर्विधाय मालां विघ्नविनाशकमर्चाम ॥ भारतमातुः सेवासत्कारः देशहितार्थं जीवाम ॥

5. शीलायाः प्रवासः

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) 'भ्रमणभाषः' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. A
 (A) Mobile phone (B) To tell lie (C) To roam (D) Radio
- (2) वदति means _____. A. C
 (A) sing a song (B) to go (C) to speak (D) to say
- (3) Who has called Sheela ? A. B
 (A) Her father (B) Her mother (C) Her brother (D) Her sister
- (4) शीला कुत्र अस्ति ? A. C
 (A) विद्यालये (B) देवालये (C) प्रवासे (D) उद्याने
- (5) 'वार्तालापः' इति शब्दस्य पर्यायशब्दः कः ? A. B
 (A) वार्ताकथा (B) सम्भाषणम् (C) सभा (D) कथनम्
- (6) प्रेषयति अर्थात् किम् ? A. B
 (A) To invite (B) Sending (C) Bringing (D) Opening
- (7) Through which device is Savita talking with Sheela ? A. A
 (A) Mobile phone (B) T.V. (C) E-Mail (D) Telephone
- (8) शीलायाः प्रवासः कथं प्रचलति ? A. C
 (A) शनैः शनैः (B) त्वरया (C) सम्यक् (D) सारल्येन
- (9) What does the word 'गुहा' mean ? A. C
 (A) Secret (B) House (C) Cave (D) Eclipse
- (10) शीला चतुर्मुखस्य हरिणस्य मनोहरं चित्रं कुत्र पश्यति ? A. B
 (A) देवालये (B) अजन्तागुहायाम् (C) प्राणीसङ्ग्रहालये (D) चित्रप्रदर्शिन्याम्
- (11) 'पद्मपाणेः चित्रं तत्र अस्ति वा ?' इति कः वदति ? A. C
 (A) शीला (B) शिक्षकः (C) सविता (D) मार्गदर्शकः
- (12) बौद्धगुहायाः विषये शीलां कः कथयति ? A. B
 (A) शिक्षकः (B) मार्गदर्शकः (C) सविता (D) मित्रः
- (13) 'छायाचित्राणि' इत्यस्य कः अर्थः ? A. C
 (A) Drawing (B) Video (C) Photographs (D) Stories

2 Fill in the blanks :

- (1) सविता दूरभाषं करोति ।
- (2) शिक्षिका शीलां प्रति भ्रमणभाषं प्रेषयति ।
- (3) आम्, अहं तया सह वार्तालापं कर्तुम् इच्छामि ।
- (4) अम्ब means mother.

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) सविता भ्रमणभाषस्य प्रारम्भे 'नमस्कारः' इति वदति । A. X
- (2) शीलायाः सह पथदर्शकः अपि अस्ति । A. ✓
- (3) "प्रवासस्थानस्य विशेषतां तथा तस्य स्थानस्य इतिहासविषये अपि लिखतु ।" A. X
 – These lines are spoken by the teacher.

4 Answer the following questions in English :

(1) आम्, अहं कुशलिनी । **Who speaks this sentence ?**

A. Savita speaks this sentence.

(2) अत्र अनेकानि चित्राणि शिल्पानि च सन्ति । **Who speaks this sentence ?**

A. Sheela speaks this sentence.

(3) **The adjective 'चतुर्मुखस्य' is used to describe which noun ?**

A. deer

(4) **Whose pictures are there in Ajanta Caves ?**

A. The picture of four-faced deer, picture of Lord Buddha and other pictures are there in Ajanta Caves.

(5) **The tour will visit which spot just after Ajanta ?**

A. The tour will visit 'Ghushneshwar' spot just after Ajanta.

(6) **Write the names of the places in sequence the tour will visit after Ajanta.**

A. Ajanta to Ghushneshwar, Shirdi, Trayambakeshwar and Nasik.

(7) **What does Savita ask Sheela to note down in a diary ?**

A. Savita asks Sheela to note down, whatever she sees on the trip, in a diary.

(8) **With which words does Savita end the conversation ?**

A. With 'Good bye' words does savita end the conversation.

5 Answer the following questions in Sanskrit :

* (1) का दूरभाषं करोति ?

A. सविता दूरभाषं करोति ।

* (2) शीला कस्याः पुत्री अस्ति ?

A. शीला सवितायाः पुत्री अस्ति ।

* (3) शीला कुत्र गच्छति ?

A. शीला प्रवासे गच्छति ।

(4) कस्य चित्रं मनोहरम् अस्ति ?

A. चतुर्मुखस्य हरिणस्य चित्रं मनोहरम् अस्ति ।

(5) शीला कानि सुन्दराणि चित्राणि पश्यति ?

A. शीला भगवतः बुद्धस्य सुन्दरं शिल्पम्, चतुर्मुखस्य हरिणस्य मनोहरं चित्रम्, पद्मपाणेः चित्रं च सुन्दराणि चित्राणि पश्यति ।

* (6) शीला किं किं पश्यति ?

A. शीला अजन्तागुहायां भगवतः बुद्धस्य सुन्दरं शिल्पम्, चतुर्मुखस्य हरिणस्य मनोहरं चित्रम्, अन्यत् च बहूनि सुन्दराणि चित्राणि अपि पश्यति ।

(7) “तेषां स्थानानां कानिचित् छायाचित्राणि आनयतु ।” इदं वाक्यं का वदति ?

A. “तेषां स्थानानां कानिचित् छायाचित्राणि आनयतु ।” इदं वाक्यं सविता वदति ।

(8) **Educational tours are part of teaching. (Translate in Sanskrit.)**

A. प्रवासः शिक्षणस्य एव भागः अस्ति ।

***6 Read the given words and rewrite them : (Students will write on their own.)**

(1) भ्रमणभाषः — भ्रमणभाषः (2) किञ्चित् — किञ्चित् (3) प्रेषयति — प्रेषयति

(4) सम्यक् — सम्यक् (5) प्रचलति — प्रचलति (6) अजन्ता — अजन्ता

(7) गुहायाम् — गुहायाम् (8) चतुर्मुखस्य — चतुर्मुखस्य (9) पद्मपाणेः — पद्मपाणेः

(10) बौद्धगुहायाः — बौद्धगुहायाः (11) त्र्यम्बकेश्वरम् — त्र्यम्बकेश्वरम् (12) घुष्णेश्वरतः — घुष्णेश्वरतः

(13) टिप्पणीपुस्तकम् — टिप्पणीपुस्तकम्

7 Give synonyms of the given words :

(1) हरिणः = मृगः (2) अम्बा = माता (3) अस्ति = वर्तते

(4) वार्तालापः = सम्भाषणम् (5) मुखम् = आननम् (6) सह = सार्धम्

8 Turn the following statements into questions :*Example :** शीला अजन्तागुहायाम् अस्ति । – शीला कुत्र अस्ति ?

- (1) महेशः उद्याने अस्ति । – महेशः कुत्र अस्ति ?
 (2) फरिदा वाटिकायाम् अस्ति । – फरिदा कुत्र अस्ति ?
 (3) सुनन्दा शालायाम् अस्ति । – सुनन्दा कुत्र अस्ति ?

9 Split the Sandhi in the given words :

- (1) वार्तालापः – वार्ता + आलापः (2) चतुर्मुखस्य – चतुः (र) + मुखस्य

10 Turn the statements into questions using the words given in the brackets :

- (1) गङ्गा, यमुना, साभ्रमती, नर्मदा नद्यः भारतदेशे प्रवहन्ति । (काः काः)

A. काः काः नद्यः भारतदेशे प्रवहन्ति ?

- (2) गङ्गा श्रेष्ठा नदी अस्ति । (का)

A. का नदी श्रेष्ठा अस्ति ?

- (3) गङ्गा हिमालयात् प्रभवति । (कुतः)

A. गङ्गा कुतः प्रभवति ?

- (4) सङ्गमस्थाने स्नानेन जनाः पवित्राः भवन्ति । (कुत्र)

A. कुत्र स्नानेन जनाः पवित्राः भवन्ति ?

- (5) प्रयागे गङ्गायाः यमुनायाश्च सङ्गमः भवति । (कुत्र)

A. गङ्गायाः यमुनायाश्च सङ्गमः कुत्र भवति ?

- * (6) शीला गृहतः मन्दिरं गच्छति । (कुतः) (कुत्र)

A. शीला कुतः मन्दिरं गच्छति ?

शीला गृहतः कुत्र गच्छति ?

- * (7) नरेन्द्रः कार्यालयतः गृहं गच्छति । (कुतः) (कुत्र)

A. नरेन्द्रः कुतः गृहं गच्छति ?

नरेन्द्रः कार्यालयतः कुत्र गच्छति ?

- * (8) विनयः क्रीडाङ्गणतः वाटिकां गच्छति । (कुतः) (कुत्र)

A. विनयः कुतः वाटिकां गच्छति ?

विनयः क्रीडाङ्गणतः कुत्र गच्छति ?

- * (9) अलका पालनपुरतः गान्धिनगरं गच्छति । (कुतः) (कुत्र)

A. अलका कुतः गान्धिनगरं गच्छति ?

अलका पालनपुरतः कुत्र गच्छति ?

- (10) मेघा घुण्णेश्वरतः शीरडीं गच्छति । (कुतः) (कुत्र)

A. मेघा कुतः शीरडीं गच्छति ?

मेघा घुण्णेश्वरतः कुत्र गच्छति ?

11 Form sentences using the given words, follow the illustrations :*Illustration :** नटराजः चित्रम् । – नटराजस्य चित्रम् अस्ति ।

शीला पुस्तकम् । – शीलायाः पुस्तकम् अस्ति ।

- (1) वेदान्तः पुस्तकम् । – वेदान्तस्य पुस्तकम् अस्ति ।

- (2) पार्थः कन्दुकः । — पार्थस्य कन्दुकः अस्ति ।
 (3) रेखा द्विचक्रिका । — रेखायाः द्विचक्रिका अस्ति ।
 (4) विद्या प्रभावः । — विद्यायाः प्रभावः अस्ति ।
 (5) कृपा आसन्दः । — कृपायाः आसन्दः अस्ति ।
 (6) कल्पेशः लेखनी । — कल्पेशस्य लेखनी अस्ति ।
 (7) कर्णः कुण्डलम् । — कर्णस्य कुण्डलम् अस्ति ।
 (8) अनीक्षा शाटिका । — अनीक्षायाः शाटिका अस्ति ।
 (9) मीना पाठशाला । — मीनायाः पाठशाला अस्ति ।
 (10) निसर्गः गृहम् । — निसर्गस्य गृहम् अस्ति ।

12 Translate the following sentences in Sanskrit :

*** (1) Arti is going to Rajkot from Jamnagar.**

A. आरती जामनगरतः राजकोटं गच्छति ।

*** (2) Harsha is going to Amreli from Junagadh.**

A. हर्षा जूनागढतः अमरेलीं गच्छति ।

*** (3) Mihir is going to Surat from Ahmedabad.**

A. मिहिरः अमदावादतः सूरतं गच्छति ।

*** (4) Kumar is going to Ahmedabad from Bhuj.**

A. कुमारः भुजतः अमदावादं गच्छति ।

*** (5) Usha is going to Palanpur from Vadodara.**

A. उषा बडोदरातः पालनपुरं गच्छति ।

(6) Bus is going to Idar from Himmatnagar.

A. लोकयानं हिम्मतनगरतः ईडरं गच्छति ।

(7) We are going to a city from a village.

A. वयं ग्रामतः नगरं गच्छामः ।

13 Write the plurals :

(1) चित्रम् — चित्राणि	(2) मुखम् — मुखानि
(3) पत्रम् — पत्राणि	(4) फलम् — फलानि
(5) पुस्तकम् — पुस्तकानि	(6) नेत्रम् — नेत्राणि

★ 14 Translate in English :

सविता : (भ्रमणभाषं धृत्वा) हरिः ॐ ।

शिक्षिका : हरिः ॐ । कः वदति ?

सविता : अहं शीलायाः माता वदामि । प्रवासे मम पुत्री अस्ति ।

शिक्षिका : आम् अस्ति । किञ्चित् कार्यम् अस्ति वा ?

सविता : आम्, अहं तया सह वार्तालापं कर्तुम् इच्छामि । (शिक्षिका शीलां प्रति भ्रमणभाषं प्रेषयति ।)

शीला : अम्ब, कथम् अस्ति सर्वं कुशलं वा ?

सविता : आम्, अहं कुशलिनी । भवत्याः प्रवासः कथं प्रचलति ?

शीला : प्रवासः तु सम्यक् प्रचलति ? अधुना अहम् अजन्तागुहायाम् अस्मि ।

सविता : शोभनम् । तत्र किं किम् अस्ति ?

- शीला : अत्र अनेकानि चित्राणि शिल्पानि च सन्ति ।
- सविता : तत्र कानि चित्राणि सन्ति ?
- शीला : भगवतः बुद्धस्य शिल्पं सुन्दरम् अस्ति । अन्यत् च चतुर्मुखस्य हरिणस्य चित्रम् अपि मनोहरम् अस्ति । अत्र बहूनि सुन्दराणि चित्राणि अपि सन्ति ।
- सविता : पद्मपाणेः चित्रं तत्र अस्ति वा ?
- शीला : आम्, अस्ति । अस्माभिः सह मार्गदर्शकः अपि अस्ति ।
- सविता : सः किं कथयति ?
- शीला : सः बौद्धगुहायाः विषये अस्माभिः सह वार्तालापं करोति । अपि च, गुहायाः इतिहासम् अपि कथयति ।
- सविता : तेषां स्थानानां कानिचित् छायाचित्राणि आनयतु ।
- शीला : अवश्यम् आनेष्यामि ।
- सविता : अजन्तातः प्रवासः कुत्र गमिष्यति ?
- शीला : अजन्तातः वयं घुण्णेश्वरम्, घुण्णेश्वरतः शीरडीम्, शीरडीतः त्र्यम्बकेश्वरम्, त्र्यम्बकेश्वरतः नासिकं गमिष्यामः ।
- सविता : शोभनम्, प्रवासः शिक्षणस्य भागः एव अस्ति । तर्हि सम्यक् रीत्या प्रवासं करोतु । भवती प्रवासे यत् यत् पश्यति तत् तत् सर्वं टिप्पणीपुस्तके लिखतु ।
- शीला : आम्, अवश्यं लेखिष्यामि ।
- सविता : अपि च, प्रवासस्थानस्य विशेषतां तथा तस्य स्थानस्य इतिहासविषये अपि लिखतु ।
- शीला : अवश्यम् । भवतु, नमो नमः ।
- सविता : नमो नमः ।

6. विनोदपद्यानि

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) जामाता सदा कीदृशः अस्ति ? A. A
 (A) वक्री क्रूरः च (B) वक्री (C) क्रूरः (D) सम्मानीयः
- (2) 'जामाता' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. C
 (A) Mother (B) Mother-in-law (C) Son-in-law (D) Daughter
- (3) 'अपेक्षते' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. A
 (A) Keeps expecting (B) Keeps neglecting (C) Keeps wishing (D) Not expecting
- (4) कः सदा पूजाम् अपेक्षते ? A. D
 (A) स्वजनाः (B) पुत्री (C) पिता (D) जामाता
- (5) जामाता कतमः ग्रहः अस्ति ? A. D
 (A) सप्तमः (B) षष्ठः (C) द्वादशः (D) दशमः
- (6) What is the meaning of 'टका' ? A. A
 (A) Money (B) Baldness (C) Qualities (D) Stiches
- (7) टका हि परमं _____ । A. C
 (A) धर्मः (B) कर्म (C) तपः (D) नास्ति
- (8) 'हाटके' शब्दस्य कः अर्थः अस्ति ? A. A
 (A) At the market (B) At the shop (C) At the school (D) At the garden
- (9) सर्वनामरूपेभ्यः षष्ठी विभक्तेः एकवचनस्य रूपं किम् अस्ति ? A. A
 (A) यस्य (B) या (C) यासाम् (D) यानि
- (10) 'रासभः' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. D
 (A) Emotional (B) Camel (C) Fertile (D) Donkey
- (11) पुरुषः कथं प्रसिद्धं प्राप्नुयात् ? A. B
 (A) अश्वारोहणेन (B) गर्दभारोहणेन (C) अजारोहणेन (D) उष्ट्रारोहणेन
- (12) _____ is the meaning of 'उष्ट्रः'. A. A
 (A) Camel (B) Donkey (C) High (D) Angry
- (13) के परस्परं प्रशंसन्ति ? A. A
 (A) उष्ट्रः गर्दभः (B) गर्दभः सिंहः (C) उष्ट्रः शृगालः (D) गर्दभः कुक्कुरः
- (14) कन्या किं वरयते ? A. D
 (A) वित्तम् (B) धनम् (C) ज्ञानम् (D) रूपम्
- (15) कन्यायाः माता किं वरयते ? A. A
 (A) वित्तम् (B) शिक्षणम् (C) ज्ञानम् (D) रूपम्
- (16) वैद्यः कस्य भ्राता अस्ति ? A. A
 (A) यमराजस्य (B) जीवस्य (C) प्राणानाम् (D) धनानाम्

2 Fill in the blanks :

- (1) जामाता सदा पूजाम् अपेक्षते ।
 (2) परस्परं प्रशंसन्ति, “अहो रूपम् ! अहो ध्वनिः !”
 (3) वैद्यः प्राणान् धनानि च हरति ।

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) टका हि परमं कर्म वर्तते ।
 (2) उष्ट्राणां विवाहे वानराः गीतं गायन्ति ।

A. X

A. X

4 Answer the following questions :**(1) What characteristics of a son-in-law are described ?**

A. Always Crooked, always cruel and always expects to be served and felicitated.

(2) Son-in-law is considered as which planet ?

A. Son-in-law is considered as 10th planet.

(3) In whose marriage does donkey sing ?

A. Donkey sings in camel's marriage ceremony.

(4) What do a mother and a father look in the bridegroom of their daughter ?

A. A mother looks for wealth and a father looks for education in the bridegroom of their daughter.

(5) बान्धवाः किम् इच्छन्ति ? (Answer in Sanskrit)

A. बान्धवाः कुलम् इच्छन्ति ।

5 Split the sandhis in the following words :

(1) दशमो ग्रहः — दशमः + ग्रहः

(2) पुरुषो भवेत् — पुरुषः + भवेत्

(3) नास्ति — न + अस्ति

(4) यमस्तु — यमः + तु

*(5) मिष्टान्नमितरे — मिष्टान्नम् + इतरे

(6) कुर्याद्रासभारोहणम् — कुर्यात् + रासभारोहणम्

*(7) पूजामपेक्षते — पूजाम् + अपेक्षते

*(8) कुलमिच्छन्ति — कुलम् + इच्छन्ति

6 Join the following words and make Sandhis :

*(1) कः + अपि — कोऽपि

(2) दशमः + ग्रहः — दशमो ग्रहः

*(3) यमः + तु — यमस्तु

*(4) नमः + तुभ्यम् — नमस्तुभ्यम्

7 Match the words with their opposites :

A	B	Answer
(1) इच्छा	(A) नास्ति	(1) → C
(2) धर्मः	(B) अवरोहणम्	(2) → D
(3) आरोहणम्	(C) अनिच्छा	(3) → B
(4) अस्ति	(D) अधर्मः	(4) → A

8 Write synonym of the given words in Sanskrit :

(1) पूजा = अर्चना

(2) हस्तः = करः

(3) बान्धवः = भ्राता

(4) कुलम् = वंशः

(5) श्रुतम् = ज्ञानम्

(6) वित्तम् = धनम्

(7) गर्दभः = रासभः

(8) वैद्यः = चिकित्सकः

***9 Replace the underlined word with the words given in the brackets to frame new sentences :**

- (1) सदा पूजाम् अपेक्षते । (धनम्, सुखम्, सम्मानम्)
सदा धनम् अपेक्षते । सदा सुखम् अपेक्षते । सदा सम्मानम् अपेक्षते ।
- (2) कुर्यात् रासभे आरोहणम् । (अश्वे, गजे, बलिवर्दे)
कुर्यात् अश्वे आरोहणम् । कुर्यात् गजे आरोहणम् । कुर्यात् बलिवर्दे आरोहणम् ।
- (3) बान्धवाः कुलम् इच्छन्ति । (धनम्, वस्त्रम्, विद्याम्)
बान्धवाः धनम् इच्छन्ति । बान्धवाः वस्त्रम् इच्छन्ति । बान्धवाः विद्याम् इच्छन्ति ।

10 Complete the following shlokas :

<p>*(1) सदा वक्री दशमो ग्रहः ॥
A. सदा वक्री सदा क्रूरः कन्याराशिस्थितः सदा ।
सदा पूजामपेक्षते जामाता दशमो ग्रहः ॥</p> <p>(2) टका धर्मः टकटकायते ॥
A. टका धर्मः टका कर्म टका हि परमं तपः ।
यस्य हस्ते टका नास्ति हाटके टकटकायते ॥</p> <p>(3) घटं भिन्द्यात् पुरुषो भवेत् ॥
A. घटं भिन्द्यात् पटं छिन्द्यात् कुर्याद्रासभारोहणम् ।
येन केन प्रकारेण प्रसिद्धः पुरुषो भवेत् ॥</p> | <p>(4) उष्ट्राणां हि अहो ध्वनिः ॥
A. उष्ट्राणां हि विवाहेषु गीतं गायन्ति गर्दभाः ।
परस्परं प्रशंसन्ति अहो रूपम् ! अहो ध्वनिः ॥</p> <p>*(5) कन्या वरयते जनाः ॥
A. कन्या वरयते रूपं माता वित्तं पिता श्रुतम् ।
बान्धवाः कुलमिच्छन्ति मिष्टान्नमितरे जनाः ॥</p> <p>(6) वैद्यराज धनानि च ॥
A. वैद्यराज नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर ।
यमस्तु हरति प्राणान् वैद्यः प्राणान् धनानि च ॥</p> |
|---|--|

11 Translate in English :

- ✦ (1) सदा वक्री सदा क्रूरः कन्याराशिस्थितः सदा ।
सदा पूजामपेक्षते जामाता दशमो ग्रहः ॥
- ✦ (2) टका धर्मः टका कर्म टका हि परमं तपः ।
यस्य हस्ते टका नास्ति हाटके टकटकायते ॥
- ✦ (3) घटं भिन्द्यात् पटं छिन्द्यात् कुर्याद्रासभारोहणम् ।
येन केन प्रकारेण प्रसिद्धः पुरुषो भवेत् ॥
- ✦ (4) उष्ट्राणां हि विवाहेषु गीतं गायन्ति गर्दभाः ।
परस्परं प्रशंसन्ति अहो रूपम् ! अहो ध्वनिः ॥
- ✦ (5) कन्या वरयते रूपं माता वित्तं पिता श्रुतम् ।
बान्धवाः कुलमिच्छन्ति मिष्टान्नमितरे जनाः ॥
- ✦ (6) वैद्यराज नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर ।
यमस्तु हरति प्राणान् वैद्यः प्राणान् धनानि च ॥

7. सङ्ख्या

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) सुरेशः _____ च आपणं गच्छतः । A. C
 (A) महेशः (B) गणेशः (C) रमेशः (D) जयेशः
- (2) 'आपणः' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. C
 (A) This (B) We (C) Shop (D) Water
- (3) सुरेशः किं क्रेतुम् इच्छति ? A. A
 (A) फलानि (B) व्यजनानि (C) वस्त्राणि (D) अन्नानि
- (4) विपणः means _____ . A. C
 (A) हस्तः (B) वणिक् (C) आपणः (D) वाटिका
- (5) 'कियत्' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. D
 (A) How many (B) How (C) When (D) How much
- (6) भद्र, आम्रफलानां कियत् मूल्यम् ? कः वदति ? A. B
 (A) सुरेशः (B) रमेशः (C) फलविक्रेता (D) हरेशः
- (7) रमेशः कति नारङ्गफलानि क्रीणाति ? A. B
 (A) त्रिंशत् (B) द्वादश (C) चतुर्विंशतिः (D) पञ्च
- (8) त्रिंशत् कदलीफलानां कियत् मूल्यम् ? A. D
 (A) षष्टिः (B) विंशतिः (C) त्रिंशत् (D) चत्वारिंशत्
- (9) 'द्वादश' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. C
 (A) Ten (B) Two times ten (C) Twelve (D) Twenty
- (10) 'चत्वारिंशत्' इति शब्दस्य अर्थः कः अस्ति ? A. A
 (A) Forty (B) Four (C) Four hundred (D) Fourteen
- (11) नवचत्वारिंशत् means _____ . A. C
 (A) १४ (B) ९ (C) ४९ (D) ८९

*2 Fill in the blanks :

- (1) दश आम्रफलानां मूल्यं पञ्चाशत् रूप्यकाणि ।
 (2) द्वादश कदलीफलानां षोडश रूप्यकाणि ।
 (3) कदलीफलानां चत्वारिंशत् नारङ्गफलानां च षष्टिः ।

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) द्वादशकदलीफलानां चतुर्विंशत् रूप्यकाणि । A. X
 (2) फलविक्रेता षोडश रूप्यकाणि ददाति । A. X

4 Answer the following questions in English :

- (1) Who went to the market ? A. Ramesh and Suresh went to the market.
 (2) In which shop are there ripe fruits ? A. There are ripe fruits in the fifth shop.
 (3) What does Ramesh ask the fruit seller ?
 A. Ramesh ask the fruit seller, "Brother ! How much do the mangoes cost ?"

(4) How many bananas does Suresh buy ?

A. Suresh buys thirty bananas.

5 Answer the following questions in Sanskrit :

(1) सुरेशः रमेशः च किं स्थानं गतौ ?

A. सुरेशः रमेशः च आपणं गतौ ।

(2) कस्यां विपण्यां पक्वानि फलानि वर्तन्ते ?

A. पञ्चम्यां विपण्यां पक्वानि फलानि सन्ति ।

* (3) द्वादश कदलीफलानां कियत् मूल्यम् ?

A. द्वादश कदलीफलानां षोडश रूप्यकाणि ।

* (4) कति नारङ्गफलानां मूल्यं विंशतिः रूप्यकाणि ?

A. चतुर्णां नारङ्गफलानां मूल्यं विंशतिः रूप्यकाणि ।

(5) सुरेशः किं क्रेतुम् इच्छति ?

A. सुरेशः फलानि क्रेतुम् इच्छति ।

(6) सुरेशः कति कदलीफलानि क्रीणाति ?

A. सुरेशः त्रिंशत् कदलीफलानि क्रीणाति ।

* (7) रमेशः कति नारङ्गफलानि क्रीणाति ?

A. रमेशः द्वादश नारङ्गफलानि क्रीणाति ।

* (8) त्रिंशत् कदलीफलानां कियत् मूल्यम् ?

A. त्रिंशत् कदलीफलानां चत्वारिंशत् मूल्यम् ।

(9) कः फलविक्रेत्रे शतरूप्यकाणि ददाति ?

A. रमेशः फलविक्रेत्रे शतरूप्यकाणि ददाति ।

6 Write the given numbers in Sanskrit words and also in numbers :

* (1) 68 – अष्टषष्टिः ६८

(2) 75 – पञ्चसप्ततिः ७५

* (3) 100 – शतम् १००

* (4) 88 – अष्टाशीतिः ८८

* (5) 57 – सप्तपञ्चाशत् ५७

(6) 25 – पञ्चविंशतिः २५

(7) 27 – सप्तविंशतिः २७

(8) 37 – सप्तत्रिंशत् ३७

*7 Match the following :

A	B	Answer
(1) नवनवतिः	(A) ९६	(1) → C
(2) षट्सप्ततिः	(B) ४९	(2) → D
(3) नवचत्वारिंशत्	(C) ९९	(3) → B
(4) एकाशीतिः	(D) ७६	(4) → E
(5) षण्णवतिः	(E) ८९	(5) → A

*8 Answer the given questions on the basis of the table given below :

फलानि	मूल्यम्	वस्तूनि	मूल्यम्
द्वादश कदलीफलानि	३५	उपनेत्रम्	७५
पञ्च दाडिमफलानि	४०	कर्तरी	४६
दश सेवफलानि	९८	तालम्	६०
द्राक्षफलानि	४६	घटः	८०
चतुर्विंशतिः आम्रफलानि	१००	युतकम्	६५

(1) दश सेवफलानां मूल्यम् अष्टनवतिः रूप्यकाणि । (✓ or X)

A. ✓

(2) उपनेत्रस्य मूल्यं पञ्चाशत् रूप्यकाणि । (✓ or X)

A. X

(3) युतकस्य मूल्यं पञ्चषष्टिः रूप्यकाणि । (✓ or X)

A. ✓

(4) पञ्च दाडिमानां मूल्यं चत्वारिंशत् रूप्यकाणि ।

(5) पञ्च दाडिमस्य मूल्यं कति रूप्यकाणि अस्ति ?

A. पञ्च दाडिमस्य मूल्यं चत्वारिंशत् रूप्यकाणि अस्ति ।

- (6) कस्य मूल्यं पञ्चसप्ततिः रूप्यकाणि अस्ति ? **A.** उपनेत्रस्य मूल्यं पञ्चसप्ततिः रूप्यकाणि अस्ति ।
 (7) तालस्य मूल्यं कति रूप्यकाणि अस्ति ? **A.** तालस्य मूल्यं षष्टिः रूप्यकाणि अस्ति ।
 (8) षट्चत्वारिंशत् रूप्यकाणि कस्य कस्य मूल्यम् अस्ति ? **A.** षट्चत्वारिंशत् रूप्यकाणि कर्तरी द्राक्षाफलानां च मूल्यम् अस्ति ।

9 Write the given numbers in English and Sanskrit :

*द्विषष्टिः	62	६२	षडशीतिः	86	८६
*द्विनवतिः	92	९२	सप्तनवतिः	97	९७
*सप्तत्रिंशत्	37	३७	षष्टिः	60	६०
*त्रिपञ्चाशत्	53	५३	अशीतिः	80	८०
*पञ्चचत्वारिंशत्	45	४५	चतुर्णवतिः	94	९४

10 Write antonyms :

- (1) पक्वम् (ripe) × अपक्वम् (2) स्वीकरोतु (accept) × निष्करोतु
 (3) क्रेतुम् (buy) × विक्रेतुम् (4) मह्यम् (for me) × तुभ्यम्

11 Complete the table :

Form	Root	Form case	Number	Person
ददातु (दा)	दा	—	Singular	Third
स्वीकरोतु	स्व + कृ	—	Singular	Third
फलानि	—	प्रथमा	Plural	—
गच्छति	गम् - गच्छ्	—	Singular	Third
इच्छति	इच्छ्	—	Singular	Third

12 Match the words with their synonyms :

A	B	Answer
(1) आपणः	(A) अवलोकनम्	(1) → B
(2) आम्रम्	(B) विपणिः	(2) → C
(3) पश्यतु	(C) रसालम्	(3) → A

13 Frame the questions using 'कुत्र' :

- (1) योगेशः उद्याने अस्ति । — योगेशः कुत्र अस्ति ?
 (2) राधा चिकित्सालये अस्ति । — राधा कुत्र अस्ति ?
 (3) मुस्ताकः पुस्तकालये अस्ति । — मुस्ताकः कुत्र अस्ति ?
 (4) चन्द्रा कार्यालये अस्ति । — चन्द्रा कुत्र अस्ति ?
 (5) शिवलालः आपणे अस्ति । — शिवलालः कुत्र अस्ति ?
 (6) केवलः नदीतटे अस्ति । — केवलः कुत्र अस्ति ?

★ 14 Translate in English :

सुरेशः : अहो रमेश ! कुत्र गच्छति ?
 रमेशः : आपणं गच्छामि ।

सुरेशः : अहम् अपि आगच्छामि ।
 रमेशः : भवान् किं क्रेतुम् इच्छति ?
 सुरेशः : अहं फलानि क्रेतुम् इच्छामि ।

रमेशः : पश्यतु, तत्रैव फलविपणी अस्ति । चलतु ।
 सुरेशः : पञ्चम्यां विपण्यां पक्वानि फलानि सन्ति ।
 रमेशः : भद्र, आम्रफलानां कियत् मूल्यम् ?
 फलविक्रेता : पञ्चाशत् रूप्यकाणां दश फलानि ।
 रमेशः : द्वादशकदलीफलानाम् ?
 फलविक्रेता : षोडशरूप्यकाणि ।
 रमेशः : चतुर्णां नारङ्गफलानाम् ?
 फलविक्रेता : विंशतिः रूप्यकाणि ।

सुरेशः : तर्हि मह्यं त्रिंशत् कदलीफलानि ददातु ।
 रमेशः : मह्यं द्वादश नारङ्गफलानि ददातु ।
 सुरेशः : कियत् मूल्यम् ?
 फलविक्रेता : कदलीफलानां चत्वारिंशत्, नारङ्गफलानां च षष्टिः ।
 रमेशः : शतरूप्यकाणि स्वीकरोतु ।
 फलविक्रेता : भवतु ।

ID REAL
 Get Involved
 NOT FOR SALE

8. मम दिनचर्या

1 Write the given time in Sanskrit words and in numbers :

	time	In words	In numbers
(1)	4 : 00	चतुर्वादनम्	४ : ००
(2)	3 : 30	सार्धत्रिवादनम्	३ : ३०
(3)	7 : 15	सपादसप्तवादनम्	७ : १५
(4)	8 : 45	पादोननववादनम्	८ : ४५
(5)	11 : 10	दशाधिक-एकादशवादनम्	११ : १०
(6)	7 : 55	पञ्चोन-अष्टवादनम्	७ : ५५
(7)	2 : 05	पञ्चाधिक-द्विवादनम्	२ : ०५

2 Write the time shown in the clock :

Example : In numbers In words

४ : ००

चतुर्वादनम्

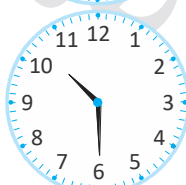
५ : १५

सपादपञ्चवादनम्

५ : ००

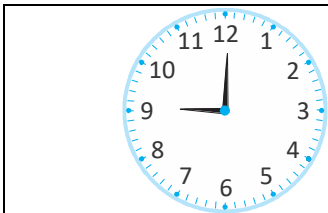
पञ्चवादनम्

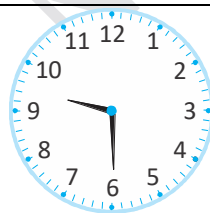
१० : ३०

सार्धदशवादनम्

3 नववादनतः सार्धनववादनपर्यन्तं दूरदर्शनं पश्यामि । Draw clocks to show time and write time in Sanskrit :

९ : ००

९ : ३०

4 Choose the correct option to answer the following questions :

(1) 'षड्वादनम्' इत्यस्य समयः दर्शयतु

(A) ५ : ००

(B) ८ : ००

(C) ३ : ००

(D) ६ : ००

A. D

- (2) पञ्चोन-अष्टवादनं कः समयः अस्ति ? **A. C**
 (A) ८ : ०५ (B) ८ : ४५ (C) ७ : ५५ (D) ८ : ५५
- (3) ३ : १५ कः समयः अस्ति ? **A. A**
 (A) सपादत्रिवादनम् (B) पादोनत्रिवादनम् (C) सार्धत्रिवादनम् (D) त्रिवादनम्
- (4) ४ : ४५ कः समयः अस्ति ? **A. D**
 (A) पादोनचतुर्वादनम् (B) सपादपञ्चवादनम् (C) सपादचतुर्वादनम् (D) पादोनपञ्चवादनम्
- (5) 'प्रतिदिनम्' इत्यस्य कः अर्थः ? **A. A**
 (A) Everyday (B) Today (C) Yesterday (D) When
- (6) 'दन्तधावनम्' means _____. **A. C**
 (A) running (B) feeding (C) brushing teeth (D) walking
- (7) 'मम' इत्यस्य कः अर्थः ? **A. A**
 (A) My (B) Your (C) Our (D) Whose
- (8) प्रातःकाले मम माता _____ करोति । **A. A**
 (A) गृहकार्यम् (B) वार्तालापम् (C) योगासनम् (D) अध्ययनम्
- (9) नववादनतः _____ अध्ययनं करोति । **A. A**
 (A) दशवादनपर्यन्तम् (B) दशवादने (C) दशवादनतः (D) दशवादनम्
- (10) षड्वादने बालकः कुत्र आगच्छति ? **A. B**
 (A) विद्यालयम् (B) गृहम् (C) मन्दिरम् (D) नगरम्
- (11) सायं कदा अहं क्रीडार्थं गच्छामि ? **A. C**
 (A) सार्धषड्वादने (B) सप्तवादने (C) सपादषड्वादने (D) सार्धसप्तवादने
- (12) सायं _____ करोति । **A. A**
 (A) प्रार्थनाम् (B) क्रीडाम् (C) भोजनम् (D) अध्ययनम्
- (13) रात्रौ सार्ध-अष्टवादने _____ करोमि । **A. A**
 (A) भोजनम् (B) अध्ययनम् (C) क्रीडाम् (D) पठनम्
- (14) बालकः कदा शयनं करोति ? **A. A**
 (A) दशवादने (B) नववादने (C) द्वादशवादने (D) रात्रौ द्वादशवादने

***5 Fill in the blanks :**

- (1) अहं सार्धषड्वादने योगाभ्यासं करोमि ।
- (2) अहं नववादनतः दशवादनपर्यन्तम् अध्ययनं करोमि ।
- (3) सायं षड्वादने अहं गृहं प्रति आगच्छामि ।
- (4) सार्धसप्तवादनतः सार्ध-अष्टवादनपर्यन्तं पुस्तकं पठामि ।
- (5) अहं प्रातः षड्वादनतः सप्तवादनपर्यन्तं नित्यक्रियां करोमि ।
- (6) अहं प्रातः नववादनतः सार्धनववादनपर्यन्तं गृहकार्यं करोमि ।
- (7) अहं सायं षड्वादनतः सप्तवादनपर्यन्तं क्रीडाम् करोमि ।

6 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) योगासनं पूर्वे दुग्धम् अल्पाहारं च करोमि ।
 (2) विद्यालये अहं गणितं मातृभाषां च पठामि ।
 (3) सार्ध-अष्टवादने भोजनं करोमि ।

A. X

A. ✓

A. ✓

7 Answer the following questions :

*(1) भवान् कदा उत्तिष्ठति ?

A. अहं प्रातः षड्वादने उत्तिष्ठामि ।

*(2) भवान् कति वादने गृहकार्यं करोति ?

A. अहं प्रभाते नववादनतः दशवादनपर्यन्तं गृहकार्यं करोमि ।

(3) I take lunch at 11:30. Write in Sanskrit.

A. अहं सार्ध-एकादशवादने भोजनं करोमि ।

*(4) भवान् कदा विद्यालयं गच्छति ?

A. अहं सपादद्वादशवादने विद्यालयं गच्छामि ।

*(5) भवती कदा क्रीडति ?

A. अहं सपादषड्वादनतः सपादसप्तवादनपर्यन्तं क्रीडामि ।

*(6) भवान् कदा प्रार्थनां करोति ?

A. अहं प्रातः सार्धषड्वादने प्रार्थना करोमि ।

(7) Ramesh sleeps at 10 o'clock. (Write in Sanskrit)

A. रमेशः दशवादने शयनं करोति ।

(8) What does the narrator do from 9:30 p.m. to 10:00 p.m. ? (Answer in English)

A. The narrator talks with his parents from 9:30 p.m. to 10:00 p.m.

8 Choose the correct synonyms of the following words from the bracket :

(सम्भाषणम्, दिवसः, वस्त्रम्, क्षीरम्, सन्ध्या, विद्यालयः)

(1) पटम् = वस्त्रम्

(2) वार्तालापः = सम्भाषणम्

(3) शाला = विद्यालयः

(4) दिनम् = दिवसः

(5) सायम् = सन्ध्या

(6) दुग्धम् = क्षीरम्

9 Fill in the blanks in the table :

रूपम्	धातुः / अन्तः	कालः	वचनम्	पुरुषः / विभक्तिः
उत्तिष्ठामि	उद् + स्था - तिष्ठ्	Present	Singular	First Person
करोमि	कृ	Present	Singular	First Person
क्रीडामि	क्रीड्	Present	Singular	First Person
पश्यामि	दृश्-पश्य्	Present	Singular	First Person
गच्छामि	गम्-गच्छ्	Present	Singular	First Person
पठामि	पठ्	Present	Singular	First Person
आगच्छामि	आ + गम् - गच्छ्	Present	Singular	First Person
विद्यालयम्	अ - Masculine	-	Singular	Second case
शालाम्	आ-feminine	-	Singular	Second case
तातेन	अ-masculine	-	Singular	Third case

***10 Construct sentences from the table as given in the example :**

अ	ब	क	(1) अहं प्रातः षड्वादने उत्थानं करोमि ।
प्रातः	षड्वादने नववादने	अल्पाहारम् उत्थानम्	(2) अहं प्रातः नववादने अल्पाहारं करोमि । (3) अहं मध्याह्ने द्वादशवादने पठनं करोमि ।
मध्याह्ने	द्वादशवादने	पठनम्	(4) अहं सायं षड्वादने कथाश्रवणं करोमि ।
सायम्	षड्वादने सप्तवादने	भोजनम् कथाश्रवणम्	(5) अहं सायं सप्तवादने भोजनं करोमि । (6) अहं रात्रौ अष्टवादने अध्ययनं करोमि ।
रात्रौ	अष्टवादने दशवादने	अध्ययनम् शयनम्	(7) अहं रात्रौ दशवादने शयनं करोमि ।

11 Translate in English :

- ✦ (1) अहं प्रतिदिनं षड्वादने उत्तिष्ठामि । षड्वादनतः सार्धषड्वादनपर्यन्तं दन्तधावनं स्नानं च करोमि । सार्धषड्वादनतः सप्तवादनपर्यन्तं योगासनं करोमि । तदनन्तरं दुग्धं पिबामि अल्पाहारं च करोमि ।
- ✦ (2) मम माता गृहकार्यं करोति । अहं तां साहाय्यं करोमि । नववादनतः दशवादनपर्यन्तम् अध्ययनं करोमि । सार्ध-एकादशवादने भोजनं करोमि । सपादद्वादशवादने विद्यालयं गच्छामि । तत्र अहं विविधान् विषयान् पठामि ।
- ✦ (3) सायं षड्वादने अहं गृहम् आगच्छामि । सपादषड्वादनतः सपादसप्तवादनपर्यन्तम् अहं क्रीडामि । तदनन्तरम् अहं सायं प्रार्थनां करोमि । सार्धसप्तवादनतः सार्ध-अष्टवादनपर्यन्तं पुस्तकं पठामि । सार्ध-अष्टवादने भोजनं करोमि । नववादनतः सार्धनववादनपर्यन्तं दूरदर्शनं पश्यामि । सार्धनववादनतः दशवादनपर्यन्तं जनन्या तातेन च सह वार्तालापं करोमि । दशवादने शयनं करोमि ।

***12 Frame sentences using the given time table :**

Bus Time-table		
Route	Arrival	Departure
उपलेटा-राजकोट	९:००	९:१०
पोरबन्दर-अमदावाद	१०:१०	१०:२०
बाटवा-वडोदरा	१२:१५	१२:३०
जामजोधपुर-जसदण	१५:०५	१५:१०
कोलकी-धोराजी	१६:३०	१६:३५

- A. उपलेटा-राजकोट लोकयानम् ९ : ०० वादने आगमिष्यति एवम् ९ : १० वादने गमिष्यति ।
पोरबन्दर-अमदावाद लोकयानम् १० : १० वादने आगमिष्यति एवम् १० : २० वादने गमिष्यति ।
बाटवा-वडोदरा लोकयानम् १२ : १५ वादने आगमिष्यति एवम् १२ : ३० वादने गमिष्यति ।
जामजोधपुर-जसदण लोकयानम् १५ : ०५ वादने आगमिष्यति एवम् १५ : १० वादने गमिष्यति ।
कोलकी-धोराजी लोकयानम् १६ : ३० वादने आगमिष्यति एवम् १६ : ३५ वादने गमिष्यति ।

***13 Write a few sentences about your routine with time, in Sanskrit :**

- A. अहं प्रातः पञ्चवादने योगाभ्यासं करोमि ।
अहं प्रातः षड्वादनतः सप्तवादनपर्यन्तं नित्यक्रियां करोमि ।
अहं नववादनतः सार्धनववादनपर्यन्तं प्रार्थनां करोमि ।
अहं सायङ्काले पञ्चवादनतः षड्वादनपर्यन्तम् अध्ययनं करोमि ।
अहं सायं षड्वादनतः सप्तवादनपर्यन्तं क्रीडाङ्गणे खेलामि ।

14 Frame the questions using the words given in the brackets :

- (1) अहम् अष्टवादने शालां गच्छामि । (कति)
 A. भवान् कदा शालां गच्छति ?
- (2) संस्कृतपुस्तकस्य मूल्यं षड् रूप्यकाणि अस्ति । (कियत्)
 A. संस्कृतपुस्तकस्य मूल्यं कियत् अस्ति ?
- (3) मम मित्रं जामनगरे वसति । (कुत्र)
 A. भवतः / तव मित्रं कुत्र वसति ?
- (4) उद्याने पुष्पं विकसति । (किम्)
 A. उद्याने किं विकसति ?
- (5) राजेशः मन्दिरतः उद्यानं गच्छति । (कुतः, कुत्र)
 A. राजेशः कुतः कुत्र गच्छति ?
 राजेशः कुतः उद्यानं गच्छति ?
 राजेशः मन्दिरतः कुत्र गच्छति ?
- (6) बालकाः क्रीडनार्थं क्रीडाङ्गणं गच्छन्ति । (किमर्थम्, कुत्र, कः)
 A. बालकाः किमर्थं क्रीडाङ्गणं गच्छन्ति ?
 बालकाः क्रीडनार्थं कुत्र गच्छन्ति ?
 कः क्रीडनार्थं क्रीडाङ्गणं गच्छति ?

9. भाषासज्जता

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) What is the place of origin of क्, ख्, ग्, घ् ? A. A
 (A) Guttural (B) Palatal (C) Retroflex (D) Dental
- (2) What is the place of origin of प्, फ्, ब्, भ् ? A. A
 (A) Labial (B) Palatal (C) Retroflex (D) Dental
- (3) How many types of cases are there in Sanskrit ? A. A
 (A) Seven (B) Five (C) Six (D) Nine
- (4) Which of the following cases represents the subject ? A. A
 (A) प्रथमा (B) द्वितीया (C) पञ्चमी (D) षष्ठी
- (5) Which case is used to represent the object of the verb ? A. B
 (A) द्वितीया (B) चतुर्थी (C) पञ्चमी (D) तृतीया
- (6) Which of the following is an example of instrumental case ? A. D
 (A) गजम् (B) गजे (C) गजस्य (D) गजेन
- (7) What is the root form of the verb called ? A. C
 (A) गणः (B) क्रियापदम् (C) धातुः (D) विकरण प्रत्ययः

2 Fill in the blanks :

- (1) To address someone, Eighth case is used.
 (2) अस्मद् means I, We.

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) युष्मद् means you. A. ✓
 (2) Ablative case is used to show relation of one Noun with another. A. X

4 Answer the following questions :

- (1) **What are vowels ?**
 A. A vowel is a sound which is made by allowing breath to flow out of the mouth without closing any part of mouth.
- (2) **How many vowels are there in Sanskrit ? Which are they ?**
 A. There are 13 vowels : अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, ए, ऐ, ओ, औ ।
- (3) **What are consonants ? How many consonants are there in Sanskrit ?**
 A. The letter which can be clearly pronounced only with the help of a vowel is called consonant. There are 33 consonants.
- (4) **What relates a noun with the verb in a sentence ?**
 A. A case relates a noun with the verb in a sentence.
- (5) **What is a pronoun ?**
 A. The word which is used instead of a noun is called a 'Pronoun'.
- (6) **What is a 'verb' ? Give examples.**
 A. The word which shows the action is called a verb. eg. गच्छति ।
- (7) **How many persons (पुरुषः) are used in Gujarati Language ? Name them.**
 A. There are three persons : First, Second and third.

(8) What is a root (धातुः) ? Give Examples.

A. The root form of the verb is called a root. e.g. नमति - नम् (root) + अ + ति

(9) How many types of root forms are there ? Which are they ?

A. There are 2 types of root forms : Atmanepada and Parasmaipada.

(10) What does 'A conjugational sign' (विकरण प्रत्ययः) mean ?

A. The vowel sounds that come between are called the conjugational affix (sign). The sounds are different because they are based on the groups to which the root belongs First conjugation is 'अ' that of Forth one is 'य' that of sixth one is 'अ' and that of the Tenth one is 'अय'.

(11) In Sanskrit, how many persons are used ? Name them.

A. In sanskrit 3 persons are there : Uttam purush, Madhyam purush and Anya purush.

(12) How many numbers of person (वचनम्) are there in Sanskrit ? Name them.

A. There are 3 numbers of person (वचनम्) in sanskrit : Singular, dual and plural.

(13) What is a गणः (a conjugation) in Sanskrit ?

A. गणः means group. All the verbs of the language are divided into 10 ganas.

(14) Write all the forms of रामः in the 6th Case.

A. रामस्य, रामयोः, रामाणाम्

***5 Write the place of origin of the following consonants :**

(1) क्, ख्, ग्, घ् = Guttural (2) प्, फ्, ब्, भ् = Labial (3) ट्, ठ्, ड्, ढ् = Retroflex

6 Write forms of अस्मद् :

विभक्तिः (Case)	एकवचनम् (Singular)	द्विवचनम् (Dual)	बहुवचनम् (Plural)
प्रथमा	अहम्	आवाम्	वयम्
द्वितीया	माम्	आवाम्	अस्मान्
षष्ठी	मम	आवयोः	अस्माकम्

7 Write forms of युष्मद् :

विभक्तिः (Case)	एकवचनम् (Singular)	द्विवचनम् (Dual)	बहुवचनम् (Plural)
प्रथमा	त्वम्	युवाम्	यूयम्
द्वितीया	त्वाम्	युवाम्	युष्मान्
षष्ठी	तव	युवयोः	युष्माकम्

***8 Identify nouns and verbs in the given sentences :**

	Noun	Verb
(1) गन्त्री गच्छति ।	गन्त्री	गच्छति
(2) बालकः खादति ।	बालकः	खादति
(3) शिशुः खेलति ।	शिशुः	खेलति
(4) हंसः तरति ।	हंसः	तरति
(5) गजः चलति ।	गजः	चलति
(6) मयूरः नृत्यति ।	मयूरः	नृत्यति
(7) कुसुम पठति ।	कुसुम	पठति

9 Write affixes Paramaipada in Present Tense :

पुरुषः (Person)	एकवचनम् (Singular)	द्विवचनम् (Dual)	बहुवचनम् (Plural)
उत्तमः पुरुषः (First Person)	मि	वः	मः
मध्यमः पुरुषः (Second Person)	सि	थः	थ
अन्यः पुरुषः (Third Person)	ति	तः	अन्ति

10 Write Paramaipada forms of root verb 'चल्' (to walk) in Present Tense :

पुरुषः (Person)	एकवचनम् (Singular)	द्विवचनम् (Dual)	बहुवचनम् (Plural)
उत्तमः पुरुषः (First Person)	चलामि	चलावः	चलामः
मध्यमः पुरुषः (Second Person)	चलसि	चलथः	चलथ
अन्यः पुरुषः (Third Person)	चलति	चलतः	चलन्ति

DEAL
Get Involved
NOT FOR SALE

1. पुत्री मम खलु निद्राति ।

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) 'निद्राति' इति शब्दस्य कः अर्थः अस्ति ? A. A
 (A) is sleeping (B) is standing (C) is sitting (D) wakes up
- (2) सुन्दरशयने _____ पुत्री मम खलु निद्राति । A. C
 (A) पुनरनुनीता (B) मुग्धा (C) सुखमयवसने (D) सुमनो
- (3) The meaning of 'श्रान्ता, क्लान्ता' is _____. A. B
 (A) beautiful, clean (B) tired, bored
 (C) laughing, playing (D) singing, beautiful
- (4) चल चल रे खल चोर _____ । A. C
 (A) मशक (B) कुक्कुर (C) बिडाल (D) बक
- (5) विमला, कुशला, सुमनोमृदुला का अस्ति ? A. B
 (A) मातुः भगिनी (B) पुत्री (C) माता (D) भगिनी
- (6) का सुदती शोभनगात्री सुमुखी च अस्ति ? A. C
 (A) भगिनी (B) माता (C) पुत्री (D) मातुः भगिनी

2 Fill in the blanks :

- (1) पुत्री मम खलु निद्राति । (मम खलु, तव खलु)
 (2) मा रट मा रट कर्णकठोरम् । (कुशला, कठोरम्)
 (3) म्याँव् म्याँव् मा कुरु घोरविरावम् । (म्याँव् म्याँव्, भौ भौ)
 (4) उच्चैर्मा भष शुनकवराक । (शनैर्मा, उच्चैर्मा)
 (5) मा स्पृश मा दश रक्तपिपासो । (रक्तपिपासो, सेवितदुग्धा)
 (6) सुदती सुमुखी शोभनगात्री । (अमुखी, सुमुखी)

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) मम पुत्री खलु जागर्तिम् अस्ति । A. X
 (2) वायसः कर्कशकण्ठः रटनं करोति । A. ✓
 (3) पुत्री दुग्धं पिबति । A. ✓
 (4) कुक्कुरः मिथ्या शनैः भषति । A. X
 (5) मम पुत्री शुनकः प्रिया वर्तते । A. X
 (6) 'शोभनगात्री' means one with lovely face. A. X

*4 Answer the following questions in Sanskrit :

- (1) पुत्री किं करोति ? A. पुत्री निद्राति ।
 (2) कर्कशः कण्ठः कस्य अस्ति ? A. वायसस्य (काकस्य) कण्ठः कर्कशः अस्ति ।
 (3) बिडालः किं करोति ? A. बिडालः म्याँव् म्याँव् इति घोरविरावं करोति ।
 (4) शुनकः किं करोति ? A. शुनकः कार्यविहीनः उच्चैः भौ भौ करोति ।
 (5) भौ भौ कः वदति ? A. शुनकः भौ भौ वदति ।

(6) कः रक्तपिपासः अस्ति ? A. मशकः रक्तपिपासः अस्ति ।

(7) माता मशकाय किं कथयति ?

A. माता मशकाय कथयति, “रे रे मशक ! मा कुरु गानं । रक्तपिपासो ! मा स्पृश मा दश ।”

5 Answer the following questions in English :

(1) What does the mother tell the crow ?

A. The mother tells the crow, “O crow with the harsh voice ! Do not to repeat something that is unpleasant to the ears.”

(2) What does the mother tell the cat ?

A. The mother tells the cat, “O cunning thief cat ! Do not make loud sound of mew-mew.”

(3) What does the mother say to the dog ?

A. The mother says to the dog, “Oh unlucky dog ! Do not bark loudly; oh you idle being ! do not do bow-bow.”

(4) What does the mother say to the mosquito ?

A. The mother says to the mosquito, “O mosquito ! do not buzz; O thirsty for blood ! Do not touch, do not sting.”

***6 Pronounce the following words correctly and write them again : (Student will write on their own.)**

(1) निद्राति	(2) श्रान्ता	(3) क्लान्ता	(4) स्निग्धा	(5) मुग्धा
(6) उच्चैः	(7) मृदुला	(8) स्पृश	(9) शोभनगात्री	(10) सुमुखी
(11) भष	(12) दुग्धा	(13) कर्णकठोरम्	(14) कर्कशः	

***7 Rewrite the following lines in Good hand-writing : (Student will write on their own.)**

- (1) सुन्दरशयने सुखमयवसने ।
- (2) उच्चैर्मा भष शुनकवराक ।
- (3) मा स्पृश मा दश रक्तपिपासो ।
- (4) सुदती सुमुखी शोभनगात्री ।
- (5) श्रान्ता क्लान्ता पुनरनुनीता ।
- (6) स्निग्धा मुग्धा सेवितदुग्धा ।

8 Match the following :

अ	ब	उत्तरम्
* (1) वायसः	(A) चूँ चूँ चूँ	(1) → D
* (2) बिडालः	(B) टप् टप् टप्	(2) → C
* (3) शुनकवराकः	(C) म्याँव् म्याँव्	(3) → E
* (4) पुत्री	(D) कर्कशकण्ठः	(4) → F
(5) मूषकराव	(E) भौ भौ	(5) → A
(6) अश्वः	(F) निद्राति	(6) → B
(7) रेलयानम्	(G) चीं चीं चीं	(7) → H
(8) चटकाः	(H) छुक् छुक् छुक्	(8) → G

9 Write synonyms :

- (1) पुत्री = तनया (2) वायसः = काकः (3) सुन्दरम् = रमणीयम्
 (4) खलु = ननु (5) कण्ठः = ग्रीवा (6) शुनकः = कुक्कुरः
 (7) दुग्धम् = क्षीरम् (8) बिडालः = मार्जारः (9) अश्वः = हयः

10 Write antonyms :

- (1) सुन्दरम् × असुन्दरम् (2) उच्चैः × शनैः (3) निद्राति × जागर्ति
 (4) सुखमय × दुःखमय (5) कठोरम् × कोमलम् (6) खलः × सज्जनः

11 Identify forms :

Forms	Word	Gender	Case	Number
(1) पुत्री	Daughter	Feminine	First case	Singular
(2) वसने	Cloth	Neuter	Seventh case	Singular
(3) वायसः	Crow	Masculine	First case	Singular
(4) कठोरम्	Rugged	Neuter	First case	Singular
(5) बिडालः	Cat	Masculine	First case	Singular
(6) शुनकः	Dog	Masculine	First case	Singular
(7) मशकः	Mosquito	Masculine	First case	Singular

12 Match the columns :

अ	ब	उत्तरम्
(1) पुनरनुनीता	(A) सुमनः + मृदुला	(1) → B
(2) उच्चैर्मा	(B) पुनः + अनुनीता	(2) → C
(3) सुमनोमृदुला	(C) उच्चैः + मा	(3) → A

***13 Write the given names of birds and animals in English :**

- (1) कुक्कुटः — Cock (2) सारिका — Myna (3) गण्डकः — Rhinoceros
 (4) कौशिकः — Owl (5) चक्रवाकः — Greek partridge (6) चित्रकायः — Leopard
 (7) गृध्रः — Vulture (8) बकः — Crane (9) महिषः — He buffalo
 (10) टिट्ठिभः — Lapwing (11) श्येनः — Hawk (12) मेषः — Sheep
 (13) तित्तिरः — Partridge (14) गोपतिः — Ox/Bull (15) वराहः — Pig
 (16) वृकः — Wolf (17) हरिणः — Deer (18) भल्लूकः — Bear

14 Translate the following verses into English :

- ✦ (1) पुत्री मम खलु निद्राति पुत्री मम खलु निद्राति ।
 सुन्दरशयने सुखमयवसने पुत्री मम खलु निद्राति ॥
 ✦ (2) रे रे वायस कर्कशकण्ठ ! मा रट मा रट कर्णकठोरम् ।
 श्रान्ता क्लान्ता पुनरनुनीता पुत्री मम खलु निद्राति ॥
 ✦ (3) म्याँव् म्याँव् मा कुरु घोरविरावं चल चल रे खल चोर बिडाल ।
 स्निग्धा मुग्धा सेवितदुग्धा पुत्री मम खलु निद्राति ॥

- †(4) उच्चैर्मा भष शुनकवराक भौ भौ मा कुरु कार्यविहीन ।
विमला कुशला सुमनोमृदुला पुत्री मम खलु निद्राति ॥
- †(5) रे रे मशक मा कुरु गानं मा स्पृश मा दश रक्तपिपासो !
सुदती सुमुखी शोभनगात्री पुत्री मम खलु निद्राति ॥

15 Complete the following verse :

- (1) पुत्री मम खलु निद्राति ॥
- A. पुत्री मम खलु निद्राति पुत्री मम खलु निद्राति ।
सुन्दरशयने सुखमयवसने पुत्री मम खलु निद्राति ॥
- (2) रे रे वायस खलु निद्राति ॥
- A. रे रे वायस कर्कशकण्ठ ! मा रट मा रट कर्णकठोरम् ।
श्रान्ता क्लान्ता पुनरनुनीता पुत्री मम खलु निद्राति ॥
- (3) म्याँव् म्याँव् खलु निद्राति ॥
- A. म्याँव् म्याँव् मा कुरु घोरविरावं चल चल रे खल चोर बिडाल ।
स्निग्धा मुग्धा सेवितदुग्धा पुत्री मम खलु निद्राति ॥
- (4) उच्चैर्मा भष खलु निद्राति ॥
- A. उच्चैर्मा भष शुनकवराक भौ भौ मा कुरु कार्यविहीन ।
विमला कुशला सुमनोमृदुला पुत्री मम खलु निद्राति ॥
- (5) रे रे मशक खलु निद्राति ॥
- A. रे रे मशक मा कुरु गानं मा स्पृश मा दश रक्तपिपासो !
सुदती सुमुखी शोभनगात्री पुत्री मम खलु निद्राति ॥

2. खेलमहोत्सवः

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) _____ प्रसन्नाः सन्ति । A. C
 (A) बालकेषु (B) बालकैः (C) बालकाः (D) बालकः
- (2) के कौशलस्य प्रदर्शनं कर्तुम् इच्छन्ति ? A. C
 (A) आचार्यः (B) शिक्षिकाः (C) क्रीडकाः (D) बालिकाः
- (3) कतिपयबालकाः उच्चैः किं वदन्ति ? A. D
 (A) विजयः अस्तु । (B) सर्वेभ्यः अभिनन्दनम् ।
 (C) खेलमहोत्सवे अस्माकं जयः भवतु । (D) धावतु, धावतु, त्वरितं धावतु ।
- (4) _____ लोहगोलकं क्षिपति । रिक्तस्थाने उचितं रूपं किम् ? A. B
 (A) क्रीडकाः (B) क्रीडकः (C) क्रीडके (D) क्रीडकम्
- (5) आचार्यः कदा स्व-स्थानतः उत्तिष्ठति ? A. B
 (A) धावनस्पर्धायाः प्रारम्भे (B) समापनकार्यक्रमस्य प्रारम्भे
 (C) गोलकक्षेपणस्पर्धायाः प्रारम्भे (D) दीर्घलङ्घनस्पर्धायाः प्रारम्भे
- (6) Who organized the sports festival ? A. D
 (A) A sports committee (B) The principal
 (C) Students (D) The newly appointed teacher
- (7) “अद्यारभ्य अस्माकं शालायां प्रतिवर्षं खेलमहोत्सवः भविष्यति ।” इदं वाक्यं कः वदति ? A. A
 (A) The principal of the school (B) The sports teacher
 (C) The sports instructor (D) The newly appointed teacher
- (8) Where will the students of Vivekananda school participate in future ? A. D
 (A) At the district level (B) Internationally
 (C) At taluka level (D) At the state and national level
- (9) खेलः कस्यार्थं साहाय्यं करोति ? A. C
 (A) आजीविकार्थम् (B) स्वास्थ्यार्थम् (C) सर्वाङ्गविकासार्थम् (D) धनार्जनार्थम्
- (10) ‘दास्यति’ क्रियापदस्य कः अर्थः अस्ति ? A. A
 (A) (he/she) will give (B) should be given (C) has given (D) gave

2 Fill in the blanks :

- (1) सर्वे कौशलस्य प्रदर्शनं कर्तुम् इच्छन्ति । (कौशलस्य, बलस्य)
- (2) बालकाः प्रयत्नपूर्वकं शीघ्रतया धावन्ति । (शीघ्रतया, मन्दं मन्दम्)
- (3) अस्माकं शालायाः नाम उज्ज्वलं भविष्यति । (उज्ज्वलम्, बृहदम्)
- (4) The Sports festival is going on in Vivekananda school. (Diwali, Sports)
- (5) Sports are important in life. (Sweets, Sports)

3 Mark the following sentences as ‘✓’ or ‘X’ :

- (1) सर्वे बालकाः कौशलस्य प्रदर्शनं करिष्यन्ति । A. X
- (2) ‘लोहगोलकम्’ means a ball of iron. A. ✓
- (3) कुत्रापि कबड्डीक्रीडकाः दीर्घलङ्घनं कुर्वन्ति । A. X
- (4) विवेकानन्दस्य विद्यालये गते वर्षे एकः शिक्षकः नियुक्तः अस्ति । A. X

***4 Answer the following questions in Sanskrit :**

- (1) विवेकानन्दस्य विद्यालये किं चलति ? A. विवेकानन्दस्य विद्यालये खेलमहोत्सवः चलति ।
 (2) धावकाः किं कुर्वन्ति ? A. धावकाः प्रयत्नपूर्वकं शीघ्रतया धावन्ति ।
 (3) गोलकक्षेपणस्पर्धायां क्रमशः क्रीडकः किं करोति ? A. गोलकक्षेपणस्पर्धायां क्रमशः क्रीडकः लोहगोलकं क्षिपति ।
 (4) विद्यालये काः काः क्रीडाः चलन्ति ?
 A. विद्यालये धावनक्रीडा, गोलकक्षेपणक्रीडा, कबड्डी, दीर्घलङ्घनक्रीडा च चलन्ति ।
 (5) शालायाः छात्राः कस्मिन् भागं ग्रहीष्यन्ति ?
 A. शालायाः छात्राः राज्यकक्षायाः राष्ट्रकक्षायाः च खेलमहोत्सवे भागं ग्रहीष्यन्ति ।
 (6) जीवने कस्य महत्त्वम् अस्ति ? A. जीवने खेलस्य महत्त्वम् अस्ति ।
 (7) खेलः कस्यार्थं साहाय्यं करोति ? A. खेलः सर्वाङ्गविकासार्थं साहाय्यं करोति ।

5 Rewrite the following sentences in the order they appear in the chapter :

- (1) एषः अस्माकं प्रथमः खेलमहोत्सवः ।
 (2) अस्माकं शालायाम् अस्मिन् वर्षे नूतनः शिक्षकः नियुक्तः अस्ति ।
 (3) समापनकार्यक्रमस्य प्रारम्भः भवति ।
 (4) विद्यालयस्य आचार्यः स्व-स्थानतः उत्तिष्ठति वदति च, “खेलमहोत्सवे आगतानां प्रतिभागिनानां कृते अभिनन्दनम् ।”
 A. (1) समापनकार्यक्रमस्य प्रारम्भः भवति ।
 (2) विद्यालयस्य आचार्यः स्व-स्थानतः उत्तिष्ठति वदति च, “खेलमहोत्सवे आगतानां प्रतिभागिनानां कृते अभिनन्दनम् ।”
 (3) एषः अस्माकं प्रथमः खेलमहोत्सवः ।
 (4) अस्माकं शालायाम् अस्मिन् वर्षे नूतनः शिक्षकः नियुक्तः अस्ति ।

***6 Form sentences based on the given example :**

Example : धावकः शीघ्रं धावति । — धावकाः शीघ्रं धावन्ति ।

- (1) मानवः क्रीडां पश्यति । — मानवाः क्रीडां पश्यन्ति ।
 (2) गजः मन्दं चलति । — गजाः मन्दं चलन्ति ।
 (3) बालकः शीघ्रं गच्छति । — बालकाः शीघ्रं गच्छन्ति ।
 (4) महिला श्लोकं गायति । — महिलाः श्लोकं गायन्ति ।
 (5) शालायां स्पर्धा चलति । — शालायां स्पर्धा चलन्ति ।
 (6) प्रतिवर्षं खेलमहोत्सवः भविष्यति । — प्रतिवर्षं खेलमहोत्सवः भविष्यन्ति ।
 (7) सा उच्चैः वदति । — ताः उच्चैः वदन्ति ।
 (8) क्रीडकः लोहगोलकं क्षिपति । — क्रीडकाः लोहगोलकं क्षिपन्ति ।

***7 Change the sentences according to the given example :**

Example : राधा आगच्छति । राधा आगमिष्यति ।

- (1) शबाना वदति । — शबाना वदिष्यति । (2) मोहसीना चलति । — मोहसीना चलिष्यति ।
 (3) रमेशः खादति । — रमेशः खादिष्यति । (4) वेदः कथयति । — वेदः कथयिष्यति ।

8 Write the name of the games given below in Sanskrit :

- (1) Kabaddi — कबड्डी (2) Shotput — गोलक्षेपकः
 (3) Long jump — दीर्घलङ्घनम् (4) Racing — धावनस्पर्धा

***9 Read the following words and rewrite them : (Student will write on their own.)**

- (1) शीघ्रतया – शीघ्रतया (2) त्वरितम् – त्वरितम् (3) कुत्रचित् – कुत्रचित्
 (4) गोलक्षेपकः – गोलक्षेपकः (5) दीर्घलङ्घनम् – दीर्घलङ्घनम् (6) अद्यारभ्य – अद्यारभ्य
 (7) प्रशिक्षणम् – प्रशिक्षणम् (8) सम्यक्तया – सम्यक्तया (9) उज्ज्वलम् – उज्ज्वलम्

10 Write synonyms for the following words :

- (1) विद्यालयः = पाठशाला (2) नूतनः = नवम् (3) खेलम् = क्रीडाम् (4) वर्षम् = संवतः, समा
 (5) शीघ्रम् = त्वरितम् (6) राष्ट्रः = देशः (7) छात्रः = विद्यार्थी (8) बालकः = बालः, शिशुः
 (9) अधुना = साम्प्रतम् (10) प्रयासः = प्रयत्नः

11 Write opposites of the following words :

- (1) प्रसन्नः × अप्रसन्नः (2) उच्चैः × शनैः (3) इदानीम् × तदानीम्
 (4) कौशलम् × अकौशलम् (5) नूतनः × प्राचीनः (6) आगतः × अनागतः
 (7) त्वरितम् × मन्दम् (8) स्वीकारः × अस्वीकारः

12 Do as directed :

- (1) धातुरूपेभ्यः वर्तमानकालस्य अन्यपुरुषस्य एकवचनस्य रूपं लिखत । **A. A**
 (A) चलति (B) चलतः (C) चलन्ति (D) चलामि
 (2) धातुरूपेभ्यः सामान्य-भविष्यकालस्य अन्यपुरुषस्य एकवचनस्य रूपं किम् अस्ति ? **A. C**
 (A) भविष्यामि (B) भवति (C) भविष्यति (D) भविष्यतः
 (3) धातुरूपेभ्यः वर्तमानकालस्य अन्यपुरुषस्य बहुवचनस्य रूपं लिखत । **A. D**
 (A) वदतः (B) पठामि (C) कथयति (D) वदन्ति

13 Identify verbs :

		Root form	Gana	Person	Tense
1	चलति	चल्	1	Third person singular	Present tense
2	सन्ति	अस्	2	Third person plural	Present tense
3	इच्छन्ति	इच्छ्	6	Third person plural	Present tense
4	वदन्ति	वद्	1	Third person plural	Present tense
5	धावतु	धाव्	1	Third person singular	Imperative
6	क्षिपति	क्षिप्	6	Third person singular	Present tense
7	भवन्ति	भू - भव्	1	Third person plural	Present tense
8	करोति	कृ - कर्	8	Third person singular	Present tense
9	भवति	भू - भव्	1	Third person singular	Present tense
10	उत्तिष्ठति	स्था - तिष्ठ्	1	Third person singular	Present tense
11	स्मः	अस्	2	First person plural	Present tense
12	दास्यति	दा	1	Third person singular	Simple future tense

14 Identify the following :

		Word	Form	Case	Gender	Number
1	विवेकानन्दः	Vivekananda	अ-कारान्तः	First case	Masculine	Singular
2	शालायाम्	School	आ-कारान्तः	Seventh case	Feminine	Singular
3	विद्यालये	Academy	अ-कारान्तः	Seventh case	Masculine	Singular
4	छात्राः	Students	अ-कारान्तः	First case	Masculine	Plural
5	बालकाः	Boys	अ-कारान्तः	First case	Masculine	Plural
6	राज्यकक्षायाः	State level	आ-कारान्तः	Sixth case	Feminine	Singular
7	राष्ट्रकक्षायाः	National level	आ-कारान्तः	Sixth case	Feminine	Singular

15 Do as directed :

(1) षष्ठी विभक्तेः एकवचनस्य रूपं चित्वा लिखत ।

(A) प्रशिक्षकः (B) आचार्येण (C) विवेकानन्दस्य (D) शालाम्

A. C

(2) प्रथमा विभक्तेः बहुवचनस्य रूपं लिखत ।

(A) बालकाः (B) क्रीडकः (C) शालायाम् (D) विद्यालये

A. A

(3) एतद् and अस्मद् are Pronouns.

(4) Write the form of the sixth case of the word 'बालक'.

A. बालकस्य, बालकयोः, बालकानाम् ।

(5) 'शाला' word is a feminine, fifth case and plural form. (✓ or X)

A. X**16 Match the columns :**

अ	ब	उत्तरम्
(1) विद्यालयः	(A) तम् + अपि	(1) → D
(2) कुत्रापि	(B) महा + उत्सवः	(2) → E
(3) महोत्सवः	(C) अद्य + आरभ्य	(3) → B
(4) तमपि	(D) विद्या + आलयः	(4) → A
(5) अद्यारभ्य	(E) कुत्र + अपि	(5) → C

17 Rewrite the following passage by correcting the underlined terms :

कुत्रचित् गोलक्षेपक स्पर्धा चलति । क्रमशः क्रीडकः लोहगोलकम् क्षिपति । कुत्रचित् कबड्डी चलसि । कुत्रचित् क्रीडक दीर्घलङ्घनं करोति । सम्यक्त सर्वाः स्पर्धाः पूर्णाः भवन्ति ।

A. कुत्रचित् गोलक्षेपकस्पर्धा चलति । क्रमशः क्रीडकः लोहगोलकं क्षिपति । कुत्रचित् कबड्डी चलति । कुत्रचित् क्रीडकः दीर्घलङ्घनं करोति । सम्यक्तया सर्वाः स्पर्धाः पूर्णाः भवन्ति ।

***18 Form sentences from the given pictures :**

एतानि गेन्दुबल्लाक्रीडायाः उपकरणानि सन्ति ।

रमेशः गेन्दुबल्लाक्रीडायाः खेलति ।

सुधाकरः कबड्डी खेलति ।

दिवाकरः कबड्डी खेलति ।

19 Translate the following paragraphs into English :

- †(1) विवेकानन्दस्य विद्यालये खेलमहोत्सवः प्रचलति । बालकाः प्रसन्नाः सन्ति । सर्वे कौशलस्य प्रदर्शनं कर्तुम् इच्छन्ति । कुत्रचित् धावनस्पर्धा चलति । बालकाः प्रयत्नपूर्वकं शीघ्रतया धावन्ति । कतिपयबालकाः उच्चैः वदन्ति, “धावतु धावतु त्वरितं धावतु ।”
- †(2) कुत्रचित् गोलक्षेपकस्पर्धा चलति । क्रमशः क्रीडकः लोहगोलकं क्षिपति । कुत्रचित् कबड्डी चलति । कुत्रचित् क्रीडकः दीर्घलङ्घनं करोति । सम्यक्तया सर्वाः स्पर्धाः पूर्णाः भवन्ति ।
- †(3) समापनकार्यक्रमस्य प्रारम्भः भवति । विद्यालयस्य आचार्यः स्व-स्थानतः उत्तिष्ठति वदति च, “खेलमहोत्सवे आगतानां प्रतिभागिनानां कृते अभिनन्दनम् । एषः अस्माकं प्रथमः खेलमहोत्सवः । अस्माकं शालायाम् अस्मिन् वर्षे नूतनः शिक्षकः नियुक्तः अस्ति । एतत् सर्वं तस्य प्रयासस्य फलम् । तमपि अभिनन्दनम् ।
- †(4) अधुना अस्माकं विद्यालये व्यायामस्य प्रशिक्षणार्थं प्रशिक्षकः अपि अस्ति । सः प्रशिक्षणं दास्यति । अद्यारभ्य अस्माकं शालायां प्रतिवर्षं खेलमहोत्सवः भविष्यति । अस्माकं छात्राः राज्यकक्षायाः राष्ट्रकक्षायाः च खेलमहोत्सवेषु भागं ग्रहीष्यन्ति । अस्माकं शालायाः नाम उज्ज्वलं भविष्यति । जीवने खेलस्य महत्त्वम् अस्ति । खेलः सर्वाङ्गविकासाय साहाय्यं करोति ।”

3. प्रहेलिका:

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) 'पन्नगः' इति शब्दस्य कः अर्थः ? A. A
 (A) सर्पः (B) काकः (C) समुद्रः (D) चन्द्रमाः
- (2) कः क्षीयते वर्धते च ? A. C
 (A) वायसः (B) मुखम् (C) चन्द्रमाः (D) नदी
- (3) कस्य क्षयः वृद्धिः च भवतः ? A. D
 (A) काकस्य (B) सर्पस्य (C) सूच्याः (D) समुद्रस्य
- (4) Which of the following is a non-living and eats nothing ? A. C
 (A) Tree (B) Ox (C) Plough (D) Cereal
- (5) How is a letter portrayed ? A. D
 (A) has no legs but goes long distances (B) has no mouth but speaks
 (C) is literate but not a scholar (D) all of these
- (6) Who sent Seeta a gold ring ? A. C
 (A) हनुमानः (B) भरतः (C) रामः (D) लक्ष्मणः
- (7) 'सुतः' शब्दस्य अर्थः कः अस्ति ? A. C
 (A) to Sleep (B) wheel (C) son (D) chariot

*2 Fill in the blanks :

- (1) चतुर्मुखः ब्रह्मा अस्ति । (ब्रह्मा, विष्णुः, शङ्करः)
 (2) शङ्करः वृषारूढः अस्ति । (पर्वतारूढः, वृषारूढः, वाहनारूढः)
 (3) अपदः शब्दस्य अर्थः पादरहितः । (सपादः, पादरहितः, पादः)
 (4) रथः वायुवेगेन चलति । (वायुवेगेन, जलवेगेन, विद्युत्वेगेन)
 (5) भोजनान्ते पेयं तक्रम् । (दुग्धम्, सुपम्, तक्रम्)
 (6) विष्णुपदं दुर्लभं प्रोक्तम् । (सुलभम्, उन्नतम्, दुर्लभम्)

*3 Answer the following questions in Sanskrit :

- (1) एकचक्षुः कः अस्ति ? A. एकचक्षुः काकः / शुचिका अस्ति ।
 (2) कः धान्यभक्षणं करोति ? A. हलः धान्यभक्षणं करोति ।
 (3) कः अपदो दूरगामी च अस्ति ? A. लिखितः पत्रम् अपदो दूरगामी च अस्ति ।
 (4) रथः कुत्र याति ? A. रथः पर्वताग्रे याति ।
 (5) सारथिः कुत्र तिष्ठति ? A. सारथिः भूमौ तिष्ठति ।
 (6) रामेण का प्रेषिता ? A. रामेण सीतायै सुवर्णस्य मुद्रिका प्रेषिता ।
 (7) जयन्तः कस्य पुत्रः ? A. जयन्तः इन्द्रस्य (शक्रस्य) पुत्रः ।

4 Answer the following questions in English :

- (1) Name those which are mentioned in the puzzle - 'एकचक्षुः'
 A. Crow, snake, sea and moon.
 (2) What is the answer of riddle 'चतुर्मुखो न ब्रह्मा' ?
 A. The answer to the riddle 'चतुर्मुखो न ब्रह्मा' is a plough.

(3) What doesn't go a step ahead even it moves with the speed of wind ?

A. Potter's wheel.

(4) What should be drunk after a meal ?

A. Buttermilk should be drunk after a meal.

*5 Read the following words correctly and rewrite them : (Students will write on their own.)

(1) काकोऽयम्	(2) पन्नगः	(3) अजस्रम्
(4) स्फुटवक्ता	(5) पर्वताग्रे	(6) भोजनान्ते
(7) तक्रम्	(8) चतुर्मुखो	(9) शक्रस्य

*6 Write the following English words in Sanskrit :

(1) after dinner – भोजनान्ते	(2) ring – मुद्रिका
(3) one who speaks frankly – स्फुटवक्ता	(4) one without a mouth – अमुखः
(5) one who is going away – दूरगामी	(6) consumes grains – धान्यभक्षणम्
(7) one step – एकं पदम्	(8) one who rides a bullock – वृषारूढः
(9) has sent – प्रेषिता	

*7 Form words from each of the following words as shown in the examples :

(1) वृष – वृषारूढः ।	(1) अश्व – अश्वारूढः	(2) गज – गजारूढः	(3) वृक्ष – वृक्षारूढः
(2) पदम् – पदमेकम् ।	(1) शब्दम् – शब्दमेकम्	(2) वाक्यम् – वाक्यमेकम्	(3) गीतम् – गीतमेकम्
(3) भोजन – भोजनान्ते ।	(1) दिन – दिनान्ते	(2) निशा – निशान्ते	(3) वर्षा – वर्षान्ते
(4) पर्वत – पर्वताग्रे ।	(1) रथ – रथाग्रे	(2) वृक्ष – वृक्षाग्रे	(3) कर – कराग्रे

8 Write synonyms for the following words :

(1) काकः – वायसः	(2) पन्नगः – भुजङ्गः	(3) अजस्रम् – सततम्	(4) भूमिः – वसुधा
(5) चन्द्रमाः – सोमः	(6) सुवर्णम् – कनकम्	(7) शङ्करः – उमापतिः	(8) सुतः – तनयः
(9) धान्यम् – सस्यम्	(10) विष्णुः – चक्रायुधः	(11) पण्डितः – विद्वान्	(12) शक्रः – इन्द्रः
(13) पर्वतः – नगः, शैलः	(14) पादः – चरणः		

9 Write the opposites of the following words :

(1) क्षीयते x वर्धते	(2) पण्डितः x मूर्खः	(3) निर्जीवः x जीवितः	(4) अग्रतः x पुरतः
(5) निराहारी x आहारी	(6) अन्तः x आरम्भः	(7) साक्षरः x निरक्षरः	(8) दुर्लभम् x सुलभम्

10 Split the sandhis of the following words :

(1) चक्षुर्न – चक्षुः(र) + न	(2) काकोऽयम् – काकः + अयम्	(3) बिलमिच्छन् – बिलम् + इच्छन् + न
(4) चैव – च + एव	(5) समुद्रो न – समुद्रः + न	(6) वृषारूढो न – वृष + आरूढः + न
(7) पर्वताग्रे – पर्वत + अग्रे	(8) पदमेकम् – पदम् + एकम्	(9) भोजनान्ते – भोजन + अन्ते
(10) चतुर्मुखो न – चतुः(र) + मुखः + न		

11 Join the sandhis :

(1) अपदः + दूरगामी – अपदो दूरगामी	(2) स + अक्षरः – साक्षरः
(3) सः + पण्डितः – स पण्डितः	(4) एकः + चक्षुः – एकचक्षुः

12 Identify the following word forms :

	Word	Form	Case	Gender/other	Number
चक्षुः	Eye	उ-कारान्तः	First case	Masculine	Singular
समुद्रः	The sea	अ-कारान्तः	First case	Masculine	Singular
शङ्करः	Shankar	अ-कारान्तः	First case	Masculine	Singular
सारथिः	Charioteer	इ-कारान्तः	First case	Masculine	Singular
वायुवेगेन	With the speed of wind	अ-कारान्तः	Third case	Masculine	Singular
सुवर्णस्य	Of gold	अ-कारान्तः	Sixth case	Masculine	Singular
रामेण	From Ram	अ-कारान्तः	Third case	Masculine	Singular
तव	Your	युष्मद्	Sixth case	Pronoun	Singular

13 Identify the root forms :

	Root	Gana	Tense	Person
जानामि	ज्ञा-जान्	1	Present Tense singular	First person
तिष्ठसि	स्था-तिष्	1	Present Tense singular	Second person
गच्छन्ति	गम-गच्छ्	1	Present Tense plural	Third person
चल्यन्ते	चल्	1	Present Tense plural	Third person
क्षीयते	क्षी	1	Present Tense singular	Third person
वर्धते	वृध्	1	Present Tense singular	Third person

14 Complete the following verses :

* (1) भोजनान्ते दुर्लभम् ॥

A. भोजनान्ते च किं पेयं जयन्तः कस्य वै सुतः ।
कथं विष्णुपदं प्रोक्तं तक्रं शक्रस्य दुर्लभम् ॥

* (2) अपदो दूरगामी स पण्डितः ॥

A. अपदो दूरगामी च साक्षरो न च पण्डितः ।
अमुखः स्फुटवक्ता च यो जानाति स पण्डितः ॥

(3) सुवर्णस्य मुद्रिका ॥

A. सुवर्णस्य सुवर्णस्य सुवर्णस्य च जानकि ।
प्रेषिता तव रामेण सुवर्णस्य च मुद्रिका ॥

(4) चतुर्मुखो धान्यभक्षणम् ॥

A. चतुर्मुखो न च ब्रह्मा वृषारूढो न शङ्करः ।
निर्जीवी च निराहारी अजस्रं धान्यभक्षणम् ॥

15 Translate the following verses into English :

✦ (1) एकचक्षुर्न काकोऽयं बिलमिच्छन्न पन्नगः ।
क्षीयते वर्धते चैव न समुद्रो न चन्द्रमाः ॥

✦ (2) चतुर्मुखो न च ब्रह्मा वृषारूढो न शङ्करः ।
निर्जीवी च निराहारी अजस्रं धान्यभक्षणम् ॥

✦ (3) अपदो दूरगामी च साक्षरो न च पण्डितः ।
अमुखः स्फुटवक्ता च यो जानाति स पण्डितः ॥

✦ (4) पर्वताग्रे रथो याति भूमौ तिष्ठति सारथिः ।
चलति वायुवेगेन पदमेकं न गच्छति ॥

✦ (5) सुवर्णस्य सुवर्णस्य सुवर्णस्य च जानकि ।
प्रेषिता तव रामेण सुवर्णस्य च मुद्रिका ॥

✦ (6) भोजनान्ते च किं पेयं जयन्तः कस्य वै सुतः ।
कथं विष्णुपदं प्रोक्तं तक्रं शक्रस्य दुर्लभम् ॥

4. प्रेरणादीपः चाणक्यः

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) 'शीतकालः' what does the word mean ? A. B
 (A) Refrigerator (B) Winter (C) Summer (D) Monsoon
- (2) 'कम्बलः' इति शब्दस्य कः अर्थः अस्ति ? A. B
 (A) lotus (B) blanket (C) carpet (D) mat
- (3) कः चन्द्रगुप्तस्य मन्त्री अस्ति ? A. C
 (A) बिरबलः (B) कालिदासः (C) चाणक्यः (D) तानसेनः
- (4) "Distribute blankets among the people." Who speaks this sentence ? A. B
 (A) Chanakya (B) Chandragupta (C) Thieves (D) Minister
- (5) चन्द्रगुप्तः कान् वितरितुं कथयति ? A. D
 (A) धनम् (B) पुस्तकानि (C) सुवर्णम् (D) कम्बलान्
- (6) कम्बलाः केषां कृते सन्ति ? A. D
 (A) मन्त्रीणाम् (B) विप्राणाम् (C) आर्तजनानाम् (D) दरिद्रजनानाम्
- (7) _____ कम्बलान् वितरतु । A. A
 (A) जनेषु (B) जनेभ्यः (C) जनानाम् (D) जनैः
- (8) _____ कम्बलान् मम गृहं नयामि । A. A
 (A) अहम् (B) वयम् (C) आवाम् (D) त्वम्
- (9) अहं कम्बलान् _____ वितरिष्यामि । A. D
 (A) सायङ्काले (B) श्वः (C) अद्य (D) प्रभाते
- (10) नास्ति = _____ A. C
 (A) ना + स्ति (B) ना + अस्ति (C) न + अस्ति (D) न + स्ति
- (11) द्वितीयं _____ प्रविशामः । A. C
 (A) प्रासादम् (B) गृहम् (C) प्रकोष्ठम् (D) गृहात्
- (12) 'प्रकोष्ठम्' – What does the word mean ? A. B
 (A) Class (B) Room (C) Palace (D) House
- (13) कम्बलाः _____ सन्ति । A. A
 (A) समीपे (B) दूरे (C) अधः (D) उपरि
- (14) पुनः + च = _____ A. C
 (A) पुनच (B) पुनश्च (C) पुनश्च (D) पुनःच
- (15) "He himself does not use the blankets." Who speaks this statement ? A. B
 (A) The first thief (B) The second thief
 (C) The third thief (D) Chanakya

- (16) कः चौरकार्येण उदरपूर्तिं करोति ? A. D
 (A) भिक्षुकः (B) सेवकः (C) दीनजनः (D) चौरः
- (17) अद्य आरभ्य पापं न _____ । A. B
 (A) करिष्यावः (B) करिष्यामः (C) करिष्यामि (D) करिष्यन्ति
- (18) Who changed from Chanakya's speech and behaviour ? A. C
 (A) courtiers (B) soldiers (C) thieves (D) Chandragupta

2 Fill in the blanks :

- (1) जनेषु कम्बलान् वितरतु । (जनैः, जनेषु)
 (2) चन्द्रगुप्तस्य मन्त्री चाणक्यः । (सचिवः, मन्त्री)
 (3) वयं द्वितीयं प्रकोष्ठं प्रविशामः । (प्रविशावः, प्रविशामः)
 (4) पुनश्च अधः शयनं करोति । (शयनम्, जागरणम्)
 (5) चाणक्यः स्वयं कम्बलस्य उपयोगं न करोति । (कम्बलस्य, कम्बलान्)

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) चन्द्रगुप्तः चाणक्यस्य मन्त्री वर्तते । A. X
 (2) त्रयः चौराः रात्रौ चाणक्यस्य गृहं प्रविशन्ति । A. ✓
 (3) चाणक्यः उपरि शयनं करोति । A. X
 (4) “वयं चौराः स्मः ।” – The first thief speaks this sentence. A. ✓
 (5) वयम् अद्य आरभ्य पापं न करिष्यामः । A. ✓

***4 Answer the following questions in Sanskrit :**

- (1) चन्द्रगुप्तः चाणक्यं किम् अवदत् ?
 A. चन्द्रगुप्तः चाणक्यम् अवदत्, “आर्य चाणक्य ! शीतकालः अस्ति । जनेषु कम्बलान् वितरतु ।”
- (2) चाणक्यः कम्बलान् कुत्र नयति ?
 A. चाणक्यः कम्बलान् स्वगृहं नयति ।
- (3) चाणक्यस्य गृहे के प्रविशन्ति ?
 A. चाणक्यस्य गृहे त्रयः चौराः प्रविशन्ति ।
- (4) चाणक्यः किमर्थं कम्बलस्य उपयोगं न करोति ?
 A. कम्बलाः दरिद्रजनानां कृते सन्ति, चाणक्यस्य कृते न । सः मन्यते, “यत् वस्तु अस्माकं नास्ति, तस्य उपयोगः पापम् ।” अतः चाणक्यः कम्बलस्य उपयोगं न करोति ।

5 Answer the following questions in English :

- (1) What did Chandragupta say to Chanakya ?
 A. Chandragupta said Chanakya, “Arya Chanakya ! It is the winter season. Distribute blankets among the people.”
- (2) What does Chandragupta give to Chanakya ?
 A. Chandragupta gives blankets to Chanakya for distributing them among the people.
- (3) What did the second thief see in Chanakya's house ?
 A. The second thief saw an old lamp, a seat and books in Chanakya's house.
- (4) Why were the thieves amazed at what they saw in Chanakya's house ?
 A. The thieves were amazed because the blankets were lying nearby but Chanakya had not used them and was sleeping on the floor.

(5) What does Chanakya say to thieves about the use of blankets ?

A. Chanakya tells the thieves that, these blankets are not for him, they are for poor people. It is a sin to use a thing that is not ours.

(6) Why did Chanakya not use the blankets ?

A. Chanakya didn't use those blankets as those were not for him but for the poor people. According to him it is a sin to use a thing which doesn't belong to us.

(7) What does Chanakya think about using a thing that belongs to someone else ?

A. According to Chanakya it is a sin to use a thing that doesn't belong to us.

(8) How thieves were getting their livelihood ?

A. Thieves were getting their livelihood only with thieving jobs.

(9) What was Chanakya's answer to the question of the second thief ?

A. Chanakya answers the second thief by saying, "These blankets are for the poor, not for me."

(10) Listening to Chanakya's answer, what do the thieves say ?

A. Oh No! We commit a sin everyday. We fill our stomach only with thieving jobs. Starting from today we will not commit a sin.

6 Write the word that has the correct meaning :

(1) कुत्र – where (where / dog)	(2) शैत्यम् – cold (cold / cool)
(3) कृते – for (for / we)	(4) उदरम् – stomach (stomach / mouse)
(5) कुर्मः – are doing (are doing / are filling)	(6) वयम् – we (we / age)
(7) अधः – below (below / today)	(8) अद्य – today (below / today)

***7 Read and rewrite the given words : (Students will write on their own.)**

(1) कम्बलान्	(2) चन्द्रगुप्तस्य
(3) तैलदीपः	(4) प्रकोष्ठम्
(5) शैत्यम्	(6) पुनश्च
(7) आश्चर्यम्	(8) उदरपूर्तिम्

***8 Form sentences as per the example :**

Example : अहं प्रविशामि । वयं प्रविशामः ।

(1) अहं खादामि । – वयं खादामः ।	(2) अहं गच्छामि । – वयं गच्छामः ।
(3) अहं पश्यामि । – वयं पश्यामः ।	(4) अहं पृच्छामि । – वयं पृच्छामः ।
(5) अहं पठामि । – वयं पठामः ।	

***9 Form sentences as per the example :**

Example : जनेषु कम्बलान् वितरतु ।

(1) शिक्षकेषु सुधाखण्डान् वितरतु ।	(शिक्षकः, सुधाखण्डः)
(2) छात्रेषु प्रसादान् वितरतु ।	(छात्रः, प्रसादः)
(3) बालकेषु मोदकान् वितरतु ।	(बालकः, मोदकः)
(4) मानवेषु दीपान् वितरतु ।	(मानवः, दीपः)

***10 Form sentences using the given words given in the bracket :**

Example : सुरेशः पुस्तकम् – सुरेशस्य पुस्तकम् अस्ति ।

- (1) महेशस्य लेखनी अस्ति । (महेशः, लेखनी)
- (2) राजेशस्य सुधाखण्डः अस्ति । (राजेशः, सुधाखण्डः)
- (3) शैलेषस्य धनम् अस्ति । (शैलेषः, धनम्)
- (4) मूकेशस्य फलम् अस्ति । (मूकेशः, फलम्)
- (5) मनीषस्य उपनेत्रम् अस्ति । (मनीषः, उपनेत्रम्)

11 Translate the following conversation into English :

- ★(1) चन्द्रगुप्तः : आर्य चाणक्य ! शीतकालः अस्ति । जनेषु कम्बलान् वितरतु ।
 चाणक्यः : महाराज ! इदानीम् अहं कम्बलान् मम गृहं नयामि । प्रभाते वितरिष्यामि ।
 चन्द्रगुप्तः : तथा करोतु भवान् ।
- ★(2) (त्रयः चौराः प्रविशन्ति ।) प्रथमः : चन्द्रगुप्तस्य मन्त्री चाणक्यः । एतत् तस्य गृहम् ।
 द्वितीयः : अत्र तैलदीपः । समीपे पीठम् । पुस्तकानि.... ।
 तृतीयः : धनं कुत्र ?
 प्रथमः : अत्र तु नास्ति । द्वितीयं प्रकोष्ठं प्रविशामः ।
 द्वितीयः : आश्चर्यम् ! शैत्यम् अधिकम् अस्ति.... ।
- ★(3) तृतीयः : कम्बलाः समीपे एव सन्ति.... ।
 प्रथमः : तथापि एषः महाशयः ।
 द्वितीयः : स्वयं कम्बलस्य उपयोगं न करोति ।
 तृतीयः : पुनश्च अधः शयनं करोति । आश्चर्यम् !
 प्रथमः : तर्हि चाणक्यं पृच्छामः । ज्ञातव्यं तस्य रहस्यम् ।
- ★(4) द्वितीयः : एतत् अस्माकं साहसम् !!
 प्रथमः : आर्य ! वयं चौराः स्मः । चौरकार्याय आगताः । महोदय ! आश्चर्यम् अस्ति ।
 द्वितीयः : शैत्यम् अस्ति । कम्बलाः समीपे सन्ति । तथापि भवान् किमर्थम् उपयोगं न करोति ?
 चाणक्यः : एते कम्बलाः मम कृते न, दरिद्रजनानां कृते सन्ति । यत् वस्तु अस्माकं नास्ति, तस्य उपयोगः पापम् ।
 सर्वे चौराः : अरे रे ! वयं तु प्रतिदिनं पापं कुर्मः । चौरकार्येण एव उदरपूर्तिं कुर्मः । वयम् अद्य आरभ्य पापं न करिष्यामः । जयतु आर्यः ।

5. प्रभातवर्णनम्

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) चन्द्रः कदा अस्तं गच्छति ? **A. A**
 (A) प्रभाते (B) सायङ्काले (C) निशायाम् (D) रात्रौ
- (2) प्रभातकाले कः अस्तं गच्छति ? **A. B**
 (A) सूर्यः (B) चन्द्रः (C) ध्रुवतारकः (D) शुक्रतारकः
- * (3) सूर्योदयः कदा भवति ? **A. A**
 (A) प्रभाते (B) सायङ्काले (C) रात्रौ (D) मध्याह्ने
- (4) प्रभातकाले कः उदयं गच्छति ? **A. C**
 (A) दिवसः (B) चन्द्रः (C) रविः (D) ध्रुवतारकः
- (5) 'समीरः' इति शब्दस्य कः अर्थः अस्ति ? **A. D**
 (A) Light (B) The sun (C) The moon (D) Breeze
- (6) प्रभाते समीरः कथं चलति ? **A. B**
 (A) तीव्रम् (B) शनैः शनैः (मन्दम्) (C) त्वरितम् (D) शीघ्रतया
- (7) प्रभाते मधुपः कीदृशः भवति ? **A. A**
 (A) सधीरः (B) अधीरः (C) उत्सुकः (D) आलसः
- (8) 'मधुपः' – What does it mean ? **A. C**
 (A) Wind (B) Honeybee (C) Wasp (D) Honey
- (9) प्रभातकाले किं विकसति ? **A. C**
 (A) पुष्पम् (B) लता (C) कलिकावृन्दम् (D) वाद्यवृन्दम्
- (10) What adorns the morning ? **A. B**
 (A) A cluster of stars (B) A bunch (group) of creepers
 (C) Strong wind (D) Fruits
- * (11) सूर्योदयस्य अनन्तरं जनाः किं कुर्वन्ति ? **A. B**
 (A) उत्तिष्ठन्ति । (B) कर्मणि लग्नाः भवन्ति ।
 (C) भ्रमितुं गच्छन्ति । (D) स्नानं कुर्वन्ति ।
- (12) There is new enthusiasm _____ in the morning. **A. B**
 (A) in our country (B) everywhere
 (C) in the village (D) in animals and birds
- (13) Where can laughter be seen in the morning ? **A. A**
 (A) On every face (B) In elderly people (C) On a few faces (D) In children
- (14) 'हासः' – What does it mean ? **A. B**
 (A) Breathing (B) Laughter (C) Destroy (D) Fatigue
- (15) What can be heard on every way in the morning ? **A. C**
 (A) Tinkling of anklets (B) Chirping of birds
 (C) Both (A) and (B) (D) Loud noise of machines
- (16) What does a cow do when the sun rises ? **A. B**
 (A) Sleeps (B) Goes to graze (C) Goes for a bath (D) Goes into the forest

- (17) What is there in the hands of every devotee when the sun rises ? **A. B**
 (A) Wheat (B) Leaf - flower (C) Rosary (D) Scripture
- * (18) प्रभातकाले वदने वदने किम् अस्ति ? **A. C**
 (A) पत्रम् (B) कमलम् (C) हासः (D) रुदनम्
- * (19) प्रभातकाले बालकवृन्दं किं करोति ? **A. B**
 (A) शयनम् (B) खेलति (C) स्वाध्यायम् (D) पूजाम्

2 Fill in the blanks :

- (1) चन्द्रः अस्तं गच्छति । (अस्तम्, अरण्यम्) (2) सूर्यः उदयं गच्छति । (उदयम्, ग्रहणम्)
 (3) परितो भवति प्रकाशः । (भवति, चलति) (4) कलिकावृन्दं विकसति । (विकसति, विलसति)
 (5) खेलति बालकवृन्दम् । (खेलति, खादति)

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) The light is dim in the morning. **A. ✓**
 (2) The wind blows hard in the morning. **A. X**
 (3) People's sleep and drowsiness do not go away in the morning. **A. X**
 (4) In the morning there is joy and laughter on everyone's face. **A. ✓**
 (5) In the morning birds sleep in their nests. **A. X**
 (6) In the morning there is water in every hand. **A. X**
 (7) In the morning the children sing songs. **A. ✓**

4 Answer the following questions in English :

- (1) **When does the light spread all around ?**
A. The light spreads all directions in the morning.
- (2) **How are the wind and wasp after sunrise ?**
A. The wind blows slowly and the wasp gains patience, after sunrise.
- (3) **What happens to people's sleep and drowsiness in the morning ?**
A. People's sleep and drowsiness go away in the morning.
- (4) **Where do new joy and laughter appear in the morning ?**
A. In the morning a new joy appears in the whole world and a laughter appears on every face.
- (5) **What happens on the way in the morning ?**
A. In the morning, people move on the road and the tinkling of anklets and chirping of birds can be heard.
- (6) **What happens on every branch in the morning ?**
A. The chirping of birds is heard from every branch of the tree in the morning.
- (7) **What is there in the hands and mouths of every devotee in the morning ?**
A. In the morning, devotees have a leaf - flower in their hands and a praise of God in every mouth.
- (8) **What do the group of children do in the morning ?**
A. In the morning the group of children sing and play.

***5 Read and rewrite the following words : (Students will write on their own.)**

चन्द्रः, प्रकाशः, वृन्दम्, लतिकावृन्दम्, निद्रा, तन्द्रा, भग्ना, लग्ना, उल्लासः, हासः, जनसञ्चारः, झङ्कारः

***6 Write the opposites of the following words from the brackets :**

(अधीरः, शीघ्रम्, जागरणम्, अस्तः)

- (1) मन्दम् x शीघ्रम् (2) उदयः x अस्तः (3) सधीरः x अधीरः (4) निद्रा x जागरणम्

***7 From sentences using the words given in the brackets :**

(अश्वः, गजः, शशकः, महिषः, मृगः, उष्ट्रः)

Example : मन्दं चलति समीरः ।

- (1) शीघ्रं चलति अश्वः । (2) मन्दं चलति गजः । (3) शीघ्रं चलति मृगः ।
 (4) मन्दं चलति महिषः । (5) शीघ्रं चलति शशकः । (6) मन्दं चलति उष्ट्रः ।

***8 Find and write the synonyms of the given words from the brackets :**

(सुधाकरः, दिवाकरः, भ्रमरः, अनिलः, धेनवः)

- (1) समीरः = अनिलः (2) सूर्यः = दिवाकरः (3) मधुपः = भ्रमरः (4) चन्द्रः = सुधाकरः (5) गावः = धेनवः

***9 Rewrite the following lines in good handwriting : (Students will write on their own.)**

कलिकावृन्दं विकसति । लतिकावृन्दं विलसति । निद्रा तन्द्रा भग्ना ।
 जनता कर्मणि लग्ना । सकले नव उल्लासः । वदने वदने हासः ।

***10 Follow the example and use the word वृन्द with the other words given in brackets.**

(सखी, मित्र, गायक, वादक, गोप, बाल)

Example : सखी - सखीवृन्द

- (1) मित्र - मित्रवृन्द (2) गोप - गोपवृन्द (3) गायक - गायकवृन्द
 (4) बाल - बालवृन्द (5) वादक - वादकवृन्द

11 Translate the following verses into English :

- ✦ (1) चन्द्रः अस्तं गच्छति सूर्यः उदयं गच्छति ।
 परितो भवति प्रकाशः मन्दं चलति समीरः मधुपो भवति सधीरः ॥
 ✦ (2) कलिकावृन्दं विकसति लतिकावृन्दं विलसति निद्रा तन्द्रा भग्ना ।
 जनता कर्मणि लग्ना सकले नव उल्लासः वदने वदने हासः ॥
 ✦ (3) पथि पथि जनसञ्चारः नूपुर-रव-झङ्कारः
 विटपे खगकुलरवः चरितुं चलिता गावः ॥
 ✦ (4) हस्ते हस्ते पत्रम्, वदने वदने स्तोत्रम् ।
 खेलति बालकवृन्दं गीतं गायं गायम् ॥

12 Complete the following verses :

- (1) चन्द्रः अस्तं गच्छति भवति सधीरः ॥
 A. चन्द्रः अस्तं गच्छति सूर्यः उदयं गच्छति ।
 परितो भवति प्रकाशः मन्दं चलति समीरः मधुपो भवति सधीरः ॥
 (2) कलिकावृन्दं वदने वदने हासः ॥
 A. कलिकावृन्दं विकसति लतिकावृन्दं विलसति निद्रा तन्द्रा भग्ना ।
 जनता कर्मणि लग्ना सकले नव उल्लासः वदने वदने हासः ॥
 (3) पथि पथि चलिता गावः ॥
 A. पथि पथि जनसञ्चारः नूपुर-रव-झङ्कारः
 विटपे खगकुलरवः चरितुं चलिता गावः ॥
 (4) हस्ते हस्ते गायं गायम् ॥
 A. हस्ते हस्ते पत्रम्, वदने वदने स्तोत्रम् ।
 खेलति बालकवृन्दं गीतं गायं गायम् ॥

6. रमणीया नगरी

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) विधानसभायाः अधिवेशनानि कुत्र भवन्ति ? A. D
 (A) विद्याभवने (B) महात्मामन्दिरे (C) अक्षरधामे (D) सचिवालयभवने
- (2) कुत्र स्थित्वा राज्यस्य मन्त्रिणः सचिवाः अन्ये च अधिकारिणः राज्यकार्यं सञ्चालयन्ति ? A. B
 (A) अमदावादे (B) सचिवालयभवने (C) विद्याभवने (D) गान्धिनगरे
- (3) 'स्थित्वा' – What does this word mean ? A. D
 (A) To live (B) Living (C) I will stay (D) Sitting
- (4) 'सचिवाः' – What does this word mean ? A. C
 (A) Ministers (B) Officers (C) Executive officers (D) Employees
- (5) Which of the following is the headquarter of Gujarat state ? A. B
 (A) Akshardham (B) Sachivalaya
 (C) Mahatma Mandir (D) Vidyabhavan
- (6) कः भारतस्य राष्ट्रपिता अस्ति ? A. A
 (A) महात्मागान्धिः (B) सरदारपटेलः (C) जवाहरलालनहेरुः (D) राजेन्द्रप्रसादः
- (7) राष्ट्रपिता गान्धिमहोदयस्य स्मृतिरूपेण कस्य निर्माणम् अभवत् ? A. B
 (A) विद्याभवनस्य (B) महात्मामन्दिरस्य (C) अक्षरधामस्य (D) सचिवालयस्य
- (8) अक्षरधाममन्दिरस्य प्रदर्शनविभागः कीदृशः अस्ति ? A. C
 (A) सुसम्पन्नः (B) विशालः (C) अतीव मनोहरः (D) दर्शनयोग्यः
- (9) अध्यात्मविज्ञानयोः सङ्गमः कुत्र दृश्यते ? A. B
 (A) शिवमन्दिरे (B) अक्षरधाममन्दिरे (C) कृष्णमन्दिरे (D) गान्धिमन्दिरे
- (10) अक्षरधाममन्दिरस्य दर्शनार्थं प्रतिदिनं के आगच्छन्ति ? A. B
 (A) दीनाः धनिकाः (B) बहवः यात्रिकाः (C) नेतारः (D) अभिनेतारः
- (11) इन्द्रोडा पक्षि-उद्याने कः विभागः अतीव आकर्षकः अस्ति ? A. C
 (A) पक्षिविभागः (B) पशुविभागः (C) डायनोसोरविभागः (D) सर्पगृहविभागः
- (12) Which section in Indroda Bird Sanctuary is a special attraction for children ? A. D
 (A) Bird Section (B) Snake House (C) Animal Section (D) Dinosaurs Section
- (13) सर्पगृहं कुत्र अस्ति ? A. B
 (A) गान्धिनगरे (B) इन्द्रोडा-पक्षि-उद्याने (C) अरण्ये (D) वने
- (14) विद्याभवनं केन रूपेण ख्यातम् अस्ति ? A. D
 (A) बी.सी.ई.आर.टी. (B) सी.आर.टी. (C) सी.सी.आर.टी. (D) जी.सी.ई.आर.टी.
- (15) Where is the office of the G.C.E.R.T. committee ? A. B
 (A) in Mahatma Mandir (B) in Vidyabhavan
 (C) in Sachivalaya (D) in Akshardham
- (16) 'पादपाः' इति शब्दस्य कः अर्थः अस्ति ? A. B
 (A) Legs (B) Trees (C) Flowers (D) Creepers

(17) गान्धिनगरं कीदृशेन रूपेण प्रसिद्धम् ?

A. A

(A) हरितनगररूपेण (B) उद्याननगररूपेण (C) मन्दिरनगररूपेण (D) रम्यनगररूपेण

2 Fill in the blanks :

- (1) गान्धिनगरं गूर्जरराज्यस्य राजधानी अस्ति । (गूर्जरराज्यस्य, गिरनारस्य)
- (2) अध्यात्मविज्ञानयोः सङ्गमः अक्षरधाममन्दिरे दृश्यते । (सङ्गमः, विच्छेदः)
- (3) विविधकुलानां सर्पान् अत्र द्रष्टुं शक्नुमः । (द्रष्टुम्, वक्तुम्)
- (4) गान्धिनगरे बहूनि रमणीयानि उद्यानानि सन्ति । (दर्शनीयानि, रमणीयानि)
- (5) गान्धिनगरे बहवः पादपाः सन्ति । (सचिवाः, पादपाः)

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) गान्धिनगरं गूर्जरराज्यस्य महानगरम् अस्ति ।
- (2) सचिवालयः गूर्जरप्रदेश-शासनस्य मुख्यः कार्यालयः अस्ति ।
- (3) महात्मा गान्धिमहोदयः भारतस्य स्वतन्त्रतायै प्रयत्नम् अकरोत् ।
- (4) प्रदर्शनविभागे एकं चलचित्रम् अपि दृश्यते ।
- (5) प्रतिदिनं बहवः अभिनेतारः अक्षरधाममन्दिरे दर्शनार्थम् आगच्छन्ति ।
- (6) प्राणिनः विभागः बालानां कृते अतीव मनोरञ्जकः अस्ति ।

A. ✓
A. ✓
A. ✓
A. ✓
A. X
A. ✓

*4 Answer the following questions in Sanskrit :

(1) गूर्जरराज्यस्य राजधानी किं नगरम् अस्ति ?

A. गूर्जरराज्यस्य राजधानी गान्धिनगरम् अस्ति ।

(2) स्वतन्त्रतायाः कृते कः भृशं प्रयत्नम् अकरोत् ?

A. राष्ट्रपिता महात्मा गान्धिमहोदयः भारतस्य स्वतन्त्रतायाः कृते भृशं प्रयत्नम् अकरोत् ।

(3) अध्यात्मविज्ञानयोः सङ्गमः कुत्र दृश्यते ?

A. अक्षरधामनाम्नः मन्दिरे अध्यात्मविज्ञानयोः सङ्गमः दृश्यते ।

(4) पक्षि-उद्याने किं किम् अस्ति ?

A. पक्षि-उद्याने खगाः, प्राणिनः च निजपर्यावरणे एव निवसन्ति । अत्र डायनोसोर नाम्नः प्राचीनमहाकायप्राणिनः विशेषः विभागः अस्ति । अत्र एकं सर्पगृहम् अपि अस्ति ।

(5) महात्मागान्धिमन्दिरतः नातिदूरे एव किम् अस्ति ?

A. महात्मागान्धिमन्दिरतः नातिदूरे एव विद्याभवनं नाम विशालं भवनम् अस्ति ।

5 Answer the following questions in English :

(1) Which is the capital city of Gujarat state ?

A. Gandhinagar is the capital city of Gujarat.

(2) Name some places in Gandhinagar which are worth seeing.

A. Sachivalaya, Mahatma Temple, Akshardham Temple, and Indroda Bird Sanctuary.

(3) Where are the meetings of Legislative Assembly held ?

A. The meetings of the Legislative Assembly held in the Sachivalaya building.

(4) What is special about Akshardham ?

A. Akshardham is a confluence of spirituality and science.

(5) Where do the confluence of spirituality science appear in Gandhinagar ?

A. The confluence of spirituality and science is found in a temple called Akshardham.

(6) What do we see in Indroda Bird Sanctuary ?

A. In Indroda Bird Sanctuary, birds and animals live in their own environment. Here we also find a section of the ancient huge bodied animals called dinosaurs and a snake house too.

(7) By which name is Vidyabhavan famous ?

A. Vidyabhavan is famous as G.C.E.R.T.

(8) What activity does G.C.E.R.T. perform ?

A. G.C.E.R.T is working for change in the field of primary education.

(9) How are the roads in Gandhinagar ?

A. The roads of Gandhinagar are wide and clean.

(10) Why is Gandhinagar famous as a green city ?

A. Gandhinagar has many beautiful gardens and trees. So this city is famous as a green city.

***6 Read and write the given words : (Students will write on their own.)**

गूर्जराज्यस्य, दर्शनीयानि, इन्द्रोडा, पक्षि-उद्यानम्, स्थित्वा, सञ्चालयन्ति, स्मृतिः, स्वतन्त्रतायाः, भृशम्, प्रदर्शनार्थम्, चित्ताकर्षकम्

***7 Match the following :**

A	B	Answer
(1) गान्धिनगरम्	(A) जी.सी.ई.आर.टी.	(1) → E
(2) अक्षरधाममन्दिरम्	(B) अस्माकं राष्ट्रपिता	(2) → F
(3) इन्द्रोडा पक्षि-उद्यानम्	(C) अस्माकं राष्ट्रपितुः स्मृतिः	(3) → D
(4) विद्याभवनम्	(D) विविधकुलानां सर्पाः	(4) → A
(5) महात्मा मन्दिरम्	(E) हरितनगरम्	(5) → C
(6) गान्धिमहोदयः	(F) चलचित्रं पश्यन्ति	(6) → B

***8 Write the sentences using the bracket-words as shown in the example :**

(मन्दिरम्, पक्षिगृहम्, उद्यानम्, तडागः)

Example : मम ग्रामे विद्यालयः अस्ति ।

A. (1) मम ग्रामे विशालं मन्दिरम् अस्ति ।

(2) मम ग्रामे उद्यानम् अस्ति ।

(3) मम ग्रामे पक्षिगृहम् अस्ति ।

(4) मम ग्रामे तडागः अस्ति ।

***9 Write the following sentences in Sanskrit :**

(1) My village is beautiful.

— मम ग्रामः मनोहरः अस्ति ।

(2) There are many birds here.

— अत्र बहवः खगाः सन्ति ।

(3) There is a garden in my village.

— मम ग्रामे उद्यानम् अस्ति ।

(4) My school is big.

— मम पाठशाला विशाला वर्तते ।

(5) Gandhiji is the Father of our Nation.

— गान्धिमहोदयः अस्माकं राष्ट्रपिता अस्ति ।

***10 Fill in the blanks by selecting the appropriate option from the given options :**

(1) अत्र पाठशाला अस्ति । पाठशालायां छात्राः सन्ति । (छात्राः, खगाः)

(2) अत्र शिक्षकखण्डः अस्ति । शिक्षकखण्डे शिक्षकाः सन्ति । (बालाः, शिक्षकाः)

(3) अत्र पुस्तकालयः अस्ति । पुस्तकालये पुस्तकानि सन्ति । (पुस्तकानि, बालिकाः)

11 Translate the following passages into English :

- ✦(1) गान्धिनगरं गूर्जरराज्यस्य राजधानी अस्ति । इदं सुन्दरं सुयोजितं च नगरम् अस्ति । अत्र बहूनि दर्शनीयानि स्थानानि सन्ति । यथा सचिवालयः, महात्मा मन्दिरम्, अक्षरधाम मन्दिरम् एवम् इन्द्रोडा पक्षि-उद्यानम् ।
- ✦(2) इदं सचिवालय भवनम् अस्ति । अस्मिन् भवने विधानसभायाः अधिवेशनानि भवन्ति । अस्मिन्नेव भवने स्थित्वा राज्यस्य मन्त्रिणः, सचिवाः अन्ये च अधिकारिणः राज्यकार्यं सञ्चालयन्ति । सचिवालयः एव गूर्जरप्रदेश-शासनस्य मुख्यः कार्यालयः अस्ति ।
- ✦(3) अस्माकं राष्ट्रपितुः गान्धिमहोदयस्य स्मृतिरूपेण एतस्य मन्दिरस्य निर्माणम् अभवत् । यत् 'महात्मा मन्दिर' नाम्ना प्रसिद्धम् अस्ति । महात्मा गान्धिमहोदयः भारतस्य स्वतन्त्रतायाः कृते भृशं प्रयत्नम् अकरोत् । एतानि सर्वाणि कार्याणि चित्ररूपैः अत्र प्रदर्शनार्थं प्रस्तुतानि सन्ति ।
- ✦(4) एतत् 'अक्षरधाम' नामकं विशालं मन्दिरम् अस्ति । मन्दिरे प्रदर्शनविभागः अतीव मनोहरः अस्ति । प्रदर्शनविभागे जनाः एकं चलचित्रम् अपि पश्यन्ति । अध्यात्मविज्ञानयोः सङ्गमः अत्र दृश्यते । अत्र चित्ताकर्षकं विशालम् उद्यानम् अपि अस्ति । प्रतिदिनं बहवः यात्रिकाः एतस्य मन्दिरस्य दर्शनार्थम् आगच्छन्ति ।
- ✦(5) गान्धिनगरस्य समीपे एव विशालम् इन्द्रोडा पक्षि-उद्यानम् अस्ति । एतस्मिन् स्थाने खगाः, प्राणिनः च निजपर्यावरणे एव निवसन्ति । डायनोसोर नाम्नः प्राचीनमहाकायप्राणिनः विशेषः विभागः अस्ति । एषः विभागः बालानां कृते अतीव आकर्षकः मनोरञ्जकः च अस्ति । अत्र एकं सर्पगृहम् अपि अस्ति । विविधकुलानां सर्पान् अत्र द्रष्टुं शक्नुमः ।
- ✦(6) महात्मागान्धिमन्दिरतः नातिदूरे एव विद्याभवनं नाम विशालं भवनम् अस्ति । तत् एव भवनं जी.सी.ई.आर.टी. रूपेण ख्यातम् अस्ति । विद्याभवने जी.सी.ई.आर.टी. नाम परिषदः कार्यालयः अस्ति । इयं परिषद् अस्माकं प्राथमिक शिक्षणक्षेत्रे परिवर्तनार्थं सततं प्रवृत्ता अस्ति ।
- ✦(7) गान्धिनगरे विशालाः स्वच्छमार्गाः च वर्तन्ते । एतस्मिन् नगरे बहूनि रमणीयानि उद्यानानि सन्ति । नगरे बहवः पादपाः सन्ति । तेन कारणेन इदं नगरं विश्वस्य हरितनगररूपेण अपि प्रसिद्धम् ।

***12 Describe your village/town in Sanskrit in 5 to 6 sentences : (Students will write on their own.)**

7. सुभाषितानि

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) When does knowledge become useless ? A. A
 (A) When it is contained in the books only
 (B) When it is in mind
 (C) When it is understood
 (D) When it is in the hands of other people
- (2) कः वृक्षं धूनयते ? A. A
 (A) कपिः (B) पक्षी (C) प्राणिनः (D) सर्पः
- (3) वृक्षेण किं वार्यते ? A. D
 (A) छायाम् (B) सूर्यम् (C) तमसाम् (D) तापम्
- (4) _____ जलं दीयते । A. D
 (A) वृक्षम् (B) वृक्षेण (C) वृक्षात् (D) वृक्षाय
- (5) _____ पर्णानि पतन्ति । A. C
 (A) वृक्षस्य (B) वृक्षम् (C) वृक्षात् (D) वृक्षेण
- (6) What falls from the trees ? A. D
 (A) Fruits (B) Birds (C) Flowers (D) Leaves
- (7) 'प्रसरः' – What does the word mean ? A. B
 (A) Great (B) Spread (C) Expansion (D) Broadcast
- (8) _____ chirp on the trees. A. A
 (A) Birds (B) Crows (C) People (D) Parrot
- (9) मित्राणि तथा रिपवः केन जायन्ते ? A. A
 (A) व्यवहारेण (B) अव्यवहारात् (C) सम्बन्धेन (D) संयोगेन
- (10) Friends and enemies are made due to man's _____. A. B
 (A) deeds (B) behaviour (C) actions (D) silence
- (11) Join the words : 'रिपवः + तथा' A. A
 (A) रिपवस्तथा (B) रिपवतथा (C) रिपवोस्तथा (D) रिपवःतथा
- (12) नद्यः स्वयं किं न पिबन्ति ? A. B
 (A) मेघम् (B) अम्भः (C) तक्रम् (D) रसम्
- (13) Split the word : 'स्वयमेव' A. B
 (A) स्वयम् + इव (B) स्वयम् + एव (C) स्वयम् + ऐव (D) स्वयम् + ईव
- (14) 'अम्भः' – What does the word mean ? A. D
 (A) Interest (B) Mango juice (C) Sky (D) Water
- (15) वारिवाहाः _____ न खादन्ति । A. B
 (A) जलम् (B) सस्यम् (C) रसम् (D) फलम्

- (16) The wealth of good men is _____.
 (A) for their own use (B) to show off
 (C) for the benefit of others (D) to buy luxuries **A. C**
- (17) कुर्वन्तु _____ मङ्गलम् ।
 (A) मे (B) याम् (C) मया (D) मयि **A. A**
- (18) उत्तमानां किं विकृतिः न भवति ?
 (A) मित्राणि (B) प्रकृतिः (C) सम्पत्तिः (D) निकृतिः **A. B**
- (19) There is no change in the _____ of great men even at the time of death.
 (A) wealth (B) character (C) proud (D) cloth **A. B**

2 Fill in the blanks :

- (1) पुस्तकेषु हि या विद्या कार्यकाले उपयुक्ता न भवति । (पुस्तकेषु हि या, स्यूतेषु हि या)
 (2) परहस्तेषु धनं कार्यकाले उपयुक्तं न भवति । (स्वहस्तेषु, परहस्तेषु)
 (3) वृक्षः फलान्वितः भाति । (फलान्वितः, पर्णानि)
 (4) वृक्षं धूनयते कपिः । (वार्यते, धूनयते)
 (5) तापः वृक्षेण वार्यते । (वृक्षाय, वृक्षेण)
 (6) नद्यः जलं स्वयमेव न पिबन्ति । (जलम्, तीरम्)
 (7) सतां विभूतयः परोपकाराय सन्ति । (सस्यम्, सताम्)
 (8) दग्धं दग्धं पुनरपि पुनः काञ्चनं कान्तवर्णम् । (काञ्चनम्, पाषाणम्)

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) The wealth of others is useful to us at the time of need. **A. X**
 (2) Trees reduce heat. **A. ✓**
 (3) Friends and enemies are made due to behaviour. **A. ✓**
 (4) Everyone is our friend. **A. X**
 (5) The clouds themselves eat the grain grown due to them. **A. X**
 (6) Even after cutting repeatedly, the sugarcane stick remains sweet. **A. ✓**
 (7) Gold loses its beautiful colour on heating repeatedly. **A. X**

*4 Answer the following questions in Sanskrit :

- (1) कीदृशी विद्या कार्यकाले उपयुक्ता न भवति ? **A. पुस्तकेषु स्थिता विद्या कार्यकाले उपयुक्ता न भवति ।**
 (2) वृक्षे के निकृजन्ति ? **A. वृक्षे खगाः निकृजन्ति ।**
 (3) मित्राणि तथा रिपवः केन जायन्ते ? **A. मित्राणि तथा रिपवः मनुष्यस्य व्यवहारेण जायन्ते ।**
 (4) वृक्षाः स्वयं किं न खादन्ति ? **A. वृक्षाः स्वयं फलानि न खादन्ति ।**
 (5) कस्य विभूतयः परोपकाराय सन्ति ? **A. सत्पुरुषस्य विभूतयः परोपकाराय सन्ति ।**
 (6) पञ्चनदीनां नामानि लिखतु । **A. पञ्चनदीनां नामानि : गङ्गा, यमुना, गोदावरी, नर्मदा, सरस्वती ।**
 (7) सज्जनानां किं विकृतं न भवति ? **A. सज्जनानां प्रकृतौ कदापि विकृतं न भवति ।**

5 Answer the following questions in English :

- (1) Which knowledge and wealth are of no use ?
A. The wealth in other's hands and the knowledge in the books are of no use when we need them.
 (2) Which trees look beautiful ?
A. Trees laden with fruits look beautiful.

(3) Who shakes the trees ?**A.** Monkeys shake the trees.**(4) What do rivers not do ?****A.** Rivers do not drink their own water.**(5) What do clouds not eat ?****A.** The clouds themselves do not eat the grain grown, due to them.**(6) Whose wealth is for charity ?****A.** Gentlemen's wealth is for charity.***6 Read the following words and rewrite them : (Students will answer on their own.)**

समुत्पन्ने, निकूजन्ति, कस्यचिन्मित्रम्, समुद्रसहिताः, चैवेक्षुदण्डम्, काञ्चनम्

***7 Split the sandhis :**

(1) धन्योऽसि – धन्यः + असि

(2) कस्यचिन्मित्रम् – कस्यचित् + मित्रम्

(3) स्वयमेव – स्वयम् + एव

(4) पुनरपि – पुनः + अपि

***8 Join the sandhis :**

(1) रिपवः + तथा – रिपवस्तथा

(2) पुनः + चन्दनम् – पुनश्चन्दनम्

(3) न + अम्भः – नाम्भः

(4) च + एव + इक्षुदण्डम् – चैवेक्षुदण्डम्

(5) न + अदन्ति – नादन्ति

9 Write the following words as shown in the example :*Example :** पत् – पतन्ति

(1) पा (पिब्) – पिबन्ति

(2) खाद् – खादन्ति

(3) गर्ज् – गर्जन्ति

(4) वद् – वदन्ति

(5) लिख् – लिखन्ति

(6) दृश् (पश्य) – पश्यन्ति

(7) पठ् – पठन्ति

(8) नम् – नमन्ति

***10 Fill in the blanks using the words given in the brackets :**

(जलम्, अन्नम्, पुष्पान्, रसम्, फलानि)

(1) वारिवाहाः स्वयम् अन्नं न खादन्ति ।(2) नद्यः स्वयं जलं न पिबन्ति ।(3) वृक्षाः स्वयं फलानि न खादन्ति ।(4) पादपाः स्वयं पुष्पान् न जिघ्रन्ति ।(5) मधुमक्षिकाः स्वयं रसं न पिबन्ति ।**11 Complete the following shlokas :*****(1)** पुस्तकेषु हि या विद्या परहस्तेषु यद् धनम् ।कार्यकाले समुत्पन्ने न सा विद्या न तद् धनम् ॥(2) वृक्षः फलान्वितः भाति वृक्षं धूयते कपिः वृक्षेण वार्यते तापः जलं वृक्षाय दीयते ।वृक्षात् पतन्ति पर्णानि वृक्षस्य प्रसरो महान् वृक्षे खगाः निकूजन्ति वृक्ष धन्योऽसि भूतले ॥(3) न कश्चित् कस्यचिन्मित्रं न कश्चित् कस्यचिद् रिपुः ।व्यवहारेण हि जायन्ते मित्राणि रिपवस्तथा ॥***(4)** पिबन्ति नद्यः स्वयमेव नाम्भः स्वयं न खादन्ति फलानि वृक्षाः ।नादन्ति सस्यं खलु वारिवाहाः परोपकाराय सतां विभूतयः ॥

- (5) गङ्गा सिन्धु सरस्वती च यमुना गोदावरी नर्मदा कावेरी सरयू महेन्द्रतनया चर्मण्वती वेदिका ।
क्षिप्रा वेत्रवती महासुरनदी ख्याता च या गण्डकी पूर्णाः पूर्णजलैः समुद्रसहिताः कुर्वन्तु मे मङ्गलम् ॥
- (6) घृष्टं घृष्टं पुनरपि पुनश्चन्दनं चारुगन्धं छिन्नं छिन्नं पुनरपि पुनः स्वादु चैवेक्षुदण्डम् ।
दग्धं दग्धं पुनरपि पुनः काञ्चनं कान्तवर्णं न प्राणान्ते प्रकृतिविकृतिर्जायते सज्जनानाम् ॥

12 Translate the following verses into English :

- ✦(1) पुस्तकेषु हि या विद्या परहस्तेषु यद् धनम् ।
कार्यकाले समुत्पन्ने न सा विद्या न तद् धनम् ॥
- ✦(2) वृक्षः फलान्वितः भाति वृक्षं धूयते कपिः वृक्षेण वार्यते तापः जलं वृक्षाय दीयते ।
वृक्षात् पतन्ति पर्णानि वृक्षस्य प्रसरो महान् वृक्षे खगाः निकूजन्ति वृक्षं धन्योऽसि भूतले ॥
- ✦(3) न कश्चित् कस्यचिन्मित्रं न कश्चित् कस्यचिद् रिपुः ।
व्यवहारेण हि जायन्ते मित्राणि रिपवस्तथा ॥
- ✦(4) पिबन्ति नद्यः स्वयमेव नाम्भः स्वयं न खादन्ति फलानि वृक्षाः ।
नादन्ति सस्यं खलु वारिवाहाः परोपकाराय सतां विभूतयः ॥
- ✦(5) गङ्गा सिन्धु सरस्वती च यमुना गोदावरी नर्मदा कावेरी सरयू महेन्द्रतनया चर्मण्वती वेदिका ।
क्षिप्रा वेत्रवती महासुरनदी ख्याता च या गण्डकी पूर्णाः पूर्णजलैः समुद्रसहिताः कुर्वन्तु मे मङ्गलम् ॥
- ✦(6) घृष्टं घृष्टं पुनरपि पुनश्चन्दनं चारुगन्धं छिन्नं छिन्नं पुनरपि पुनः स्वादु चैवेक्षुदण्डम् ।
दग्धं दग्धं पुनरपि पुनः काञ्चनं कान्तवर्णं न प्राणान्ते प्रकृतिविकृतिर्जायते सज्जनानाम् ॥

8. मनुष्यसिंहयोः मैत्री

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) 'कृषिवाटिका' means _____. A. B
 (A) garden (B) farm (C) hut (D) farmer's house
- (2) What did Matravalala use to watch everyday ? A. A
 (A) river water (B) farm (C) crocodile (D) lion
- (3) मकरः कुत्र स्थितः ? A. B
 (A) नद्याः तटे (B) नद्याः जले (C) कूपस्य जले (D) तडागस्य जले
- (4) दुःखितः सिंहः कुत्र अतिष्ठत् ? A. D
 (A) समुद्रतटे (B) तडागस्य तटे (C) अरण्ये (D) नद्याः तटे
- (5) The sad lion stayed on the riverbank for _____ days. A. C
 (A) Three (B) Thirty (C) Four (D) Six
- (6) कयोः मध्ये घोरयुद्धम् अभवत् ? A. C
 (A) सिंहमनुष्ययोः (B) सिंहमृगयोः (C) सिंहमकरयोः (D) सिंहमकरयोः
- (7) सिंहः _____ वधम् अकरोत् । A. A
 (A) मकरस्य (B) मृगस्य (C) मात्रावालस्य (D) मृगाणाम्
- (8) Join the words : 'स्वयम् + अपि' A. B
 (A) स्वयंअपि (B) स्वयमपि (C) स्वयमपी (D) स्वयंमपि
- (9) Split the word : 'तत्रैव' A. B
 (A) तत्र + इव (B) तत्र + एव (C) तत्रे + एव (D) त + त्रैव
- (10) 'अपतत्' – What does it mean ? A. A
 (A) Fell (B) Did not fall (C) To stand (D) To sit
- (11) Who treats the injured lion ? A. B
 (A) Mother (B) Matravalala (C) Lioness (D) Crocodile
- (12) The lion would go everywhere with _____. A. A
 (A) Matravalala (B) the villagers (C) the lioness (D) the crocodile
- (13) मात्रावालस्य गृहं क्षेत्रं च कः अरक्षत् ? A. C
 (A) मकरः (B) सेवकाः (C) सिंहः (D) कृषीवलाः
- (14) Where does the lion go on the occasion of Matravalala's death ? A. C
 (A) In the village (B) By the river (C) At the funeral (D) On the farm
- (15) सिंहः श्मशानतः कुत्र अगच्छत् ? A. D
 (A) गृहम् (B) क्षेत्रम् (C) जलम् (D) वनम्

2 Fill in the blanks :

- (1) मात्रावालः वृक्षतले स्थित्वा नद्याः जलम् अपश्यत् । (स्थित्वा, मिलित्वा)
- (2) मकरः सिंहभार्यायाः वधम् अकरोत् । (अकरोत्, अतिष्ठत्)
- (3) सिंहः नद्याः तटे अतिष्ठत् । (तटे, जले)
- (4) मात्रावालः सिंहस्य शुश्रूषाम् अकरोत् । (सिंहभार्या, मात्रावालः)
- (5) अद्यापि जनाः एतस्य सत्यप्रसङ्गस्य विस्मरणं कर्तुं न शक्नुवन्ति । (सत्यप्रसङ्गस्य, असत्यप्रसङ्गस्य)

3 Mark the following sentences as '✓' or 'X' :

- (1) तस्मिन् ग्रामे मात्रावालः नामकः एकः कुम्भकारः आसीत् । **A. X**
- (2) मात्रावालः सप्ताहे एकवारं वृक्षतले स्थित्वा जलम् अपश्यत् । **A. X**
- (3) सिंहः सिंहाः मकरमुखात् रक्षितुं सफलः अभवत् । **A. X**
- (4) चत्वारि दिनानि अनन्तरं मकरः नद्याः तटसमीपम् आगच्छत् । **A. ✓**
- (5) नद्याः जले स्थितः मकरः सिंहस्य वधम् अकरोत् । **A. X**

***4 Answer the following questions in Sanskrit :**

- (1) मात्रावालस्य ग्रामस्य नामः किम् ? **A. मात्रावालः ग्रामस्य नामः मोटीमौणपरी इति ।**
- (2) नद्याः तटे कस्य कृषिवाटिका आसीत् ? **A. नद्याः तटे मात्रावालः नामकः कृषीवलस्य कृषिवाटिका आसीत् ।**
- (3) एकदा सिंहः स्वभार्याया सह कुत्र आगच्छत् ? **A. एकदा सिंहः स्वभार्याया सह जलपानार्थं नदीम् आगच्छत् ।**
- (4) मकरः कस्य वधम् अकरोत् ? **A. मकरः सिंहस्य भार्यायाः वधम् अकरोत् ।**
- (5) कः क्षतिग्रस्तस्य सिंहस्य शुश्रूषाम् अकरोत् ? **A. मात्रावालः नामकः कृषकः क्षतिग्रस्तस्य सिंहस्य शुश्रूषाम् अकरोत् ।**

5 Answer the following questions in English :

- (1) **Where did Matravalala live ?**
A. Matravalala lived in Motimonpari village near Sattadhar in Saurashtra.
- (2) **Who was Matravalala ?**
A. Matravalala was a farmer.
- (3) **What did Matravalala do everyday ?**
A. Matravalala used to sit under a tree in his farm and watch the river water every day.
- (4) **What did Matravalala see one day ?**
A. One day Matravalala saw a lion coming with his wife to drink water, from the river.
- (5) **How does the lion take revenge ?**
A. The sad lion stayed on the riverbank. Four days later when the crocodile came near the riverbank, the lion attacked it and killed it.
- (6) **How did Matravalala treat the injured lion ?**
A. Matravalala brought medicines and applied them on the lion's wounds.
- (7) **Why did the lion become Matravalala's friend ?**
A. Matravalala treated the wounded lion by bringing medicines. So the lion recovered and became a friend of Matravalala.
- (8) **What did the lion use to do everyday for Matravalala ?**
A. The lion became Matravalala's friend and started living with him. He used to guard Matravalala's house and farm.
- (9) **What did the lion do at the time of the death of Matravalala ?**
A. At the time of Matravalala's death, the sad lion joined the funeral procession. He went away into the forest from the cemetery.
- (10) **How was the friendship between Matravalala and lion ?**
A. The friendship between Matravalala and lion was unique.

***6 Read the following words correctly and rewrite them : (Students will write on their own.)**

सौराष्ट्रप्रदेशे, मात्रावालः, कृषिवाटिका, क्षतिग्रस्तः, शुश्रूषाम्, मनुष्यसिंहयोः, सत्यप्रसङ्गस्य, सहायतार्थम्

***7 Change the forms of the verbs as shown in the example :**

Example : दृश् (पश्य्) – अपश्यत् वद् – अवदत् पठ् – अपठत्

- (1) गम् (गच्छ्) – अगच्छत् (2) वस् – अवसत् (3) पठ् – अपठत्
- (4) रक्ष् – अरक्षत् (5) भू (भव्) – अभवत् (6) चल् – अचलत्

***8 Write the following statements in the order they appear in the story :**

- A. 1 नद्याः तटे मात्रावालस्य कृषिवाटिका आसीत् । 2 दुःखितः सिंहः नद्याः तटे अतिष्ठत् ।
3 सः क्षतिग्रस्तस्य सिंहस्य सहायतार्थं तत्र अगच्छत् । 4 मात्रावालेन सह सर्वत्र भ्रमणम् अकरोत् ।
5 श्मशानतः एव सः वनम् अगच्छत् ।

***9 Rewrite the following sentences as shown in the example :**

Example : सिंहः स्वभार्याया सह नद्याः जलपानार्थं गच्छति । — सिंहः स्वभार्याया सह नद्याः जलपानार्थम् अगच्छत् ।

- (1) मकरः सिंहभार्यायाः वधं करोति । — मकरः सिंहभार्यायाः वधम् अकरोत् ।
(2) सिंहः निष्फलः भवति । — सिंहः निष्फलः अभवत् ।
(3) सिंहः गृहं क्षेत्रं च रक्षति । — सिंहः गृहं क्षेत्रं च अरक्षत् ।
(4) मननः पोरबन्दरनगरे वसति । — मननः पोरबन्दरनगरे अवसत् ।
(5) बालः चलचित्रं पश्यति । — बालः चलचित्रम् अपश्यत् ।

***10 Fill in the blanks :**

- (1) कृषीवलः वृक्षतले स्थित्वा नद्याः जलम् अपश्यत् । (स्था)
(2) शिष्यः शालां गत्वा अभ्यासम् अकरोत् । (गम्)
(3) भक्तः कथां श्रुत्वा भोजनम् अकरोत् । (श्रु)
(4) भिक्षुकाय भोजनं दत्त्वा सः अखादत् । (दा)
(5) श्यामः दुग्धं पीत्वा शयनम् अकरोत् । (पा / पिब)
(6) गृहकार्यं कृत्वा क्रीडार्थम् अगच्छत् । (कृ)

11 Translate the following passages into English :

- ✦ (1) सौराष्ट्रप्रदेशे सताधारग्रामस्य समीपे मोटीमौणपरी नामकः ग्रामः वर्तते । कतिचित् वर्षपूर्वे तस्मिन् ग्रामे मात्रावालः नामकः एकः कृषीवलः आसीत् । नद्याः तटे कृषिवाटिका आसीत् । मात्रावालः प्रतिदिनं वाटिकायां वृक्षतले स्थित्वा नद्याः जलम् अपश्यत् ।
✦ (2) एकदा सः अपश्यत् । सिंहः स्वभार्याया सह नद्याः जलपानार्थम् आगच्छत् । नद्याः जले स्थितः मकरः सिंहभार्यायाः वधम् अकरोत् । सिंहः तस्याः रक्षणाय प्रयत्नम् अकरोत्, किन्तु निष्फलः अभवत् । दुःखितः सिंहः नद्याः तटे अतिष्ठत् । चतुर्णां दिनानाम् अनन्तरं यदा मकरः नद्याः तटसमीपम् आगच्छत् तदा सिंहः शीघ्रतया आक्रमणम् अकरोत् । तयोः मध्ये घोरयुद्धम् अभवत् । सिंहः मकरस्य वधम् अकरोत्, किन्तु सः स्वयमपि क्षतिग्रस्तः भूत्वा तत्रैव अपतत् ।
✦ (3) मात्रावालः दूरतः एतत् अपश्यत् । सः क्षतिग्रस्तसिंहस्य सहायतार्थं तत्र अगच्छत् । औषधानि आनीय सः सिंहस्य शुश्रूषाम् अकरोत् । कतिचित् दिनानन्तरं सिंहः स्वस्थः अभवत् तथा च तस्य मित्रम् अभवत् । तदनन्तरं सः एव सिंहः प्रतिदिनं मात्रावालस्य गृहे तस्य समीपं न्यवसत् । सः मात्रावालेन सह सर्वत्र भ्रमणम् अकरोत् । तस्य गृहं क्षेत्रं च अरक्षत् । मनुष्यसिंहयोः एषा अद्वितीया मैत्री कतिचित् वर्षपर्यन्तं प्राचलत् । मात्रावालस्य निधनकाले दुःखितः सिंहः श्मशानयात्रायाम् अपि अगच्छत् । श्मशानतः एव सः वनम् अगच्छत् । तदनन्तरं कोऽपि जनः तं सिंहं न अपश्यत् । अद्यापि जनाः एतस्य सत्यप्रसङ्गस्य विस्मरणं कर्तुं न शक्नुवन्ति ।

9. भाषासज्जता

1 Choose the correct option to answer the following questions :

- (1) भक्तः मन्दिरं गत्वा ईश्वरं भजति । — Identify the underlined participle. **A. A**
 (A) Conjunctive past participle (B) Infinitives of purpose participle
 (C) Potential Participle (D) Simple past tense
- (2) छात्राः पठितुं विद्यालयं गच्छन्ति । — Identify the underlined participle. **A. C**
 (A) Passive past participle (B) Potential participle
 (C) Infinitives of purpose participle (D) Conjunctive past participle
- (3) माता सदा वन्दनीया । — Identify the underlined participle. **A. D**
 (A) Infinitives of purpose participle (B) Conjunctive past participle
 (C) Passive past participle (D) Potential participle
- (4) शिक्षिका पुस्तकं पठित्वा कथां कथयति । — Identify the underlined participle. **A. D**
 (A) Infinitives of purpose participle (B) Potential participle
 (C) Passive past participle (D) Conjunctive past participle
- (5) अशोकः दातुं फलं नयति । — Identify the underlined participle. **A. A**
 (A) Infinitives of purpose participle (B) Potential participle
 (C) Passive past participle (D) Conjunctive past participle
- (6) सत्यं सदा आचरणीयम् । — Identify the underlined participle. **A. B**
 (A) Infinitives of purpose participle (B) Potential participle
 (C) Passive past participle (D) Simple past tense

2 Identify the type of participle from the underlined words :

- (1) प्रेक्षकः हसितुं नाटकं पश्यति । **A. Infinitives of purpose participle**
 (2) सः पत्रं लिखित्वा बहिः अगच्छत् । **A. Conjunctive past participle**
 (3) मनसा सततं स्मरणीयम् । **A. Potential participle**
 (4) सः शालां गत्वा अभ्यासं करोति । **A. Conjunctive participle**
 (5) सा क्रीडितुम् इच्छति । **A. Infinitives of purpose participle**

3 Underline the given form. (ह्यस्तनभूतकालः)

- (1) शनैः शनैः सः कुशलः धनुर्धरः अभवत् । (2) छात्रः गुरुकुले अपठत् ।
 (3) पठनं पाठनं च अभवत् । (4) कथाकारः कथाम् अकथयत् ।

4 Find the right preposition and fill in the blanks :

- (1) यदा काकः आहारार्थं गच्छति तदा सर्पः एकं शावकं खादति । (यदा, तथा, कदा)
 (2) यथा राजा तथा प्रजा । (यथा, तथा, कदा)
 (3) यदि धनं दास्यसि तर्हि सः गमिष्यति । (यदि, अत्र, अहम्)
 (4) अत्र पुस्तकम् अस्ति तत्र आसन्दः अस्ति । (तत्र, यत्र, यतः)
 (5) गुरुदेव, अहम् अपि तव शिष्यं भवितुम् इच्छामि । (अत्र, अपि, तत्र)
 (6) अधुना अस्माकं किं कर्तव्यम् ? (अद्य, तत्र, अधुना)
 (7) अद्य रविवासरः । (अद्य, यदा, कुत्र)

- (8) नदीजलेन कूपजलेन वा वृक्षस्य सेचनं भवति । (वा, न, कुत्र)
 (9) अहं सर्वदा सत्यं वदामि । (यथा, सर्वदा, अन्यथा)
 (10) नय माम्, अन्यथा अहं त्वां खादिष्यामि । (अन्यथा, सर्वदा, अधुना)
 (11) जलस्य अभावे जनाः अन्यत्र गच्छन्ति । (एव, सर्वदा, अन्यत्र)
 (12) मम भगिनी नीचैः भाषते । (अत्र, यथा, नीचैः)
 (13) सन्तोषः एव पुरुषस्य परं निधानम् । (अधः, एव, वा)
 (14) विप्राः उच्चैः मन्त्रगानं कुर्वन्ति । (उच्चैः, अपि, अत्र)

5 Translate the given sentences into Sanskrit :

(1) Amreli is in Saurashtra.	A. सौराष्ट्रप्रदेशे अमरेली नाम नगरम् अस्ति ।
(2) They themselves do not use the clothes.	A. स्वयं वस्त्राणाम् उपयोगं न कुर्वन्ति ।
(3) My village is big.	A. मम ग्रामः विशालः अस्ति ।
(4) There is a library here.	A. अत्र एकः पुस्तकालयः अस्ति ।
(5) Radhika is happy after listening to the song.	A. राधिका गीतं श्रुत्वा आनन्दम् अनुभवति ।
(6) I want to read a book.	A. अहं पुस्तकं पठितुम् इच्छामि ।
(7) He wants to take examination.	A. सः परीक्षां दातुम् इच्छति ।

6 Rewrite the following sentences according to the example :

Example : सज्जनः शालाम् अरक्षत् । A. सज्जनः शालां रक्षति ।

(1) मात्रावालः सिंहम् अपश्यत् ।	A. मात्रावालः सिंहं पश्यति ।
(2) चाणक्यः प्रकोष्ठम् अविशत् ।	A. चाणक्यः प्रकोष्ठं प्रविशति ।
(3) क्रीडकः कन्दुकम् अक्षिपत् ।	A. क्रीडकः कन्दुकं क्षिपति ।
(4) वृक्षात् पर्णम् अपतत् ।	A. वृक्षात् पर्णं पतति ।
(5) सिंहः श्मशानम् अगच्छत् ।	A. सिंहः श्मशानं गच्छति ।

7 Fill in the blanks by selecting the appropriate option from the brackets :

- (1) सिंहः स्वभार्यया सह नदीम् अगच्छत् । (सह, तत्र, च)
 (2) मनोजः पठति । समीरः अपि पठति । (सह, अपि, यत्र)
 (3) यत्र पुस्तकम् अस्ति । तत्र लेखनी अपि अस्ति । (सह, अपि, तत्र)
 (4) रक्षकः गृहं क्षेत्रं च रक्षति । (तत्र, च, अपि)

8 Fill in the blanks :

- (1) सा स्नानं कृत्वा पूजाम् अकरोत् । (कर्तुम् / कृत्वा)
 (2) धरमः पुस्तकालयात् पुस्तकं नीत्वा पठनं करोति । (नीत्वा / नेतुम्)
 (3) अहं वर्गखण्डात् बहिः गन्तुम् इच्छामि । (गत्वा / गन्तुम्)
 (4) लोकसम्पत्तिः सदा रक्षणीया । (रक्षणीया / रक्षित्वा)
 (5) गजेन्द्रः मोदकं खादित्वा शयनं करोति । (खादितुम् / खादित्वा)

For the students
who need
Special Support

Available on

Steps to Buy e-Answer Key Grade 1 to 8

Use with
parents' permission

1

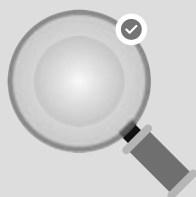
Scan the QR
Code to download
Ideal Student app

2

Download the app
& Register it.

3

Select your
Standard

4

Subscribe the Pack
of e-Answer Key

IDEAL'S CO-CURRICULAR BOOKS

DRAWING BOOK

for Std. 1 to 8

IDEAL ENGLISH GRAMMAR

for Std. 1 to 8

DIGITAL LEADER

for Std. 1 to 8

AVIRAT HINDI

for Std. 1 to 4

Ideal Portal (For Std. 1 to 8)

The only company providing portal
to support the school.

inotebook.in

all in form of

Solution	Planner
☒ Answer Key	☒ Annual Planner for Std. 1 to 8 ☒ Paper Style
Question Paper	Time Table
☒ Chapterwise ☒ Weekly ☒ Monthly ☒ Formative Exam ☒ Semester Exam <div>1800+ Papers PDF Free</div> <div>} Update Every Year</div>	☒ Weekly Test ☒ Monthly Test ☒ Formative Exam ☒ Semester Exam